Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ – ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ, ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Της

ΑΝΝΑΣ ΓΙΑΛΛΟΥΡΟΥ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο (LLM)

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

2014-2015

Υποβληθείσα στη Σχολή Νομικής

σε μερική εκπλήρωση

των απαιτήσεων για την απόκτηση

του Πτυχίου του

LLM

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ - ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ, ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Διπλωματική Εργασία Μεταπτυχιακού Προγράμματος

Επιβλέπων Καθηγητής

Κωνστ. ΓΕ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής εργασίας μου κύριο Κωνσταντίνο Αθανασόπουλο για τις πολύτιμες συμβουλές και κατευθύνσεις του. Επίσης θέλω να ευχαριστήσω τον αγαπημένο μου σύζυγο Αντώνη που με ενθάρρυνε να εγγραφώ στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα αλλά και με στήριξε σε αυτό το δύσκολο εγχείρημα. Περαιτέρω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους δύο μικρούς μου θησαυρούς Παναγιώτα και Στάλω για την απεριόριστη αγάπη τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελίδα

Εισαγωγή ……..... 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Εσωτερική αγορά ……..... 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. Η ελευθερία κυκλοφορίας των προσώπων ……..... 12

2.1. Πολίτης της Ένωσης και Μέλος της Οικογένειας ……..... 12

2.2. Δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογενείας τους ……..... 14

2.3. Δικαίωμα διαμονής ……..... 15

2.3.1. Δικαίωμα διαμονής για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τους τρείς μήνες ……..... 16

2.3.2 Δικαίωμα διαμονής για χρονικό διάστημα άνω των τριών μηνών..... 16

2.3.3. Δικαίωμα μόνιμης διαμονής ……..... 17

2.4. Χώρος Σένγκεν …… 17

2.5. Περιορισμός του δικαιώματος εισόδου και διαμονής για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας …… 19

2.6. Η Ελεύθερη Κυκλοφορία Εργαζομένων……..... 21

2.6.1. Εργαζόμενος …….. 21

2.6.2. Φορείς του Δικαιώματος ……..... 22

2.6.3.Δικαίωμα εργασίας και Ίση μεταχείριση Εργαζομένων δικαιώματος… 24

2.6.4. Το δικαίωμα στην πρόσβαση στην απασχόληση …… … 25

2.6.5. Όροι εργασίας, αμοιβή και επαγγελματική επανένταξη ……..... 25

2.6.6. Κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα ……..... 26

2.6.7 Συνδικαλιστικά δικαιώματα ……..... 27

2.6.8. Κοινωνική ασφάλιση ……..... 27

2.6.9. Περιορισμοί του Δικαιώματος Ελεύθερης Κυκλοφορίας

των Εργαζομένων ……..... 28

2.6.10. Εξαιρέσεις στην απαγόρευση διακρίσεων ……..... 30

2.6.11. Οι Εταιρείες ……..... 30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων 32

3.1. Νομικό Πλαίσιο 33

3.2. Η Έννοια των όρων εμπορεύματα, ελεύθερη κυκλοφορία 34

3.3. Τελωνειακή Ένωση 35

3.3.1. Απαγόρευση εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών 36

3.3.2. Μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος 36

3.3.2.1. Εξαιρέσεις 37

3.3.3. Το Κοινό Δασμολόγιο 39

3.4. Ποσοτικοί Περιορισμοί 40

3.5. Απαγόρευση Φορολογικών Διακρίσεων 41

3.6. Τα Κρατικά Εμπορικά Μονοπώλια 43

3.7. Αιτιολόγηση των Εμπορικών Φραγμών 45

3.7.1 Δημόσια Ηθική, Δημόσια Τάξη Και Ασφάλεια 46

3.7.2. Προστασία Της Υγείας Και Της Ζωής Των Ανθρώπων, Των Ζωών Και των Φυτών 48

3.7.3. Προστασία Των Εθνικών Θησαυρών Καλλιτεχνικής, Ιστορικής

ή Αρχαιολογικής Αξίας 48

3.7.4. Προστασία Της Βιομηχανικής Και Εμπορικής Ιδιοκτησίας 50

3.8. Προστασία Του Περιβάλλοντος 51

3.9. Προστασία Του Καταναλωτή 52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. Η ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών 53

4.1 Έννοια, διακρίσεις 54

4.2. Τρόποι Παροχής Υπηρεσιών 55

4.3. Περιεχόμενο 57

4.4. Περιορισμοί 59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. Ελεύθεροι κινήσει κεφαλαίων 60

5.1. Έννοια, Περιεχόμενο 60

5.2. Περιορισμοί 61

5.3. Εξαιρέσεις και δικαιολογημένοι περιορισμοί 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. Διαπιστώσεις 64

Βιβλιογραφία 66

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι sui generis οικονομική και πολιτική ένωση είκοσι οκτώ ευρωπαϊκών κρατών. Ιδρύθηκε την 1η Νοεμβρίου 1993 με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, γνωστότερης ως Συνθήκης του Μάαστριχτ, βασιζόμενης στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας). Από τότε νέες διευρύνσεις έχουν αυξήσει τον αριθμό των κρατών μελών της και μεταγενέστερες τροποποιητικές συνθήκες έχουν επεκτείνει τις αρμοδιότητές της. Θεωρείται ως η ισχυρότερη ένωση κρατών μέχρι σήμερα στην παγκόσμια ιστορία, με επιδιώξεις οικονομικού, πολιτικού, κοινωνικού και πολιτιστικού περιεχομένου. Η ΕΕ αποτελεί το τρέχον στάδιο μιας ανοιχτής διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Με τη θέση σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009 της Συνθήκης της Λισαβόνας (υπογραφή 13.12.2007), η Ευρωπαϊκή Ένωση αντικατέστησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (πρώην ΕΟΚ) διαδεχόμενη αυτήν. Είναι μια από τις μεγαλύτερες

οικονομικές και πολιτικές οντότητες στον κόσμο, με περισσότερους από 500 εκατομμύρια κατοίκους[1] ή 7,3% του παγκόσμιου πληθυσμού[2] και συνδυασμένο ονομαστικό ΑΕΠ 12,2 τρισεκατομμύρια ευρώ το 2010. Έχει δημιουργήσει μια εσωτερική αγορά με ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων.

Ο κατεξοχήν πολιτικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η εξέλιξη και η διατήρηση μιας αποτελεσματικής εσωτερικής αγοράς. Σημαντικές προσπάθειες έχουν καταβληθεί στη δημιουργία εναρμονισμένων πρότυπων με σκοπό να αποδώσουν τα βέλτιστα οικονομικά οφέλη μέσω της δημιουργίας μεγαλύτερων και αποτελεσματικότερων αγορών. Από τη Συνθήκη της Ρώμης, πολιτικές έχουν εφαρμόσει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών και συνεχίζουν να πράττουν το ίδιο. Η ΕΕ προωθεί την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών της. Τα μέλη έχουν ένα κοινό σύστημα έμμεσης φορολογίας, το Φ.Π.Α, καθώς επίσης και κοινούς τελωνειακούς δασμούς και φόρους στα διάφορα προϊόντα.

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσω να ασχοληθώ και να αναλύσω την εσωτερική αγορά στα πλαίσια της ΕΕ και τις τέσσερεις ελευθερίες οι οποίες συνθέτουν την εσωτερική αγορά, δηλαδή την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Η διπλωματική εργασία χωρίζεται σε έξι κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται η ανάλυση της έννοιας “εσωτερική αγορά“ μέσα από το πέρασμα των χρόνων, αρχίζοντας από τον Γενάρη του 1985 όπου ο πρόεδρος της Επιτροπής , Jacques Delors δήλωσε ότι για να επιτευχθεί η δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς όλα τα εσωτερικά σύνορα της κοινότητας έπρεπε να καταργηθούν μέχρι το 1992. Στη συνέχεια επεξηγείται ότι οι έννοιες «κοινή αγορά», «ενιαία αγορά» και «εσωτερική αγορά» είναι

[1] First demographic estimates for 2009 από http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7

[2] «European Union reaches 500 Million through Combination of Accessions, Migration and Natural Growth». Vienna Institute of Demography.

σχεδόν ταυτόσημες και πως έχουμε καταλήξει στο τελικό αποτέλεσμα, την εσωτερική αγορά και τι ακριβός περιλαμβάνει.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται η σημαντική θεμελιώδη ελευθερία της κυκλοφορίας προσώπων, αναλύεται τι περιλαμβάνουν οι έννοιες πολίτης της Ένωσης και το μέλος της οικογένειας. Το δικαίωμα κυκλοφορίας των πολιτών και των μελών της οικογένειας, της διαμονής για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει ή υπερβαίνει τους τρείς μήνεςκαι της μόνιμης διαμονής. Ακολούθως γίνεται ανάλυση του χώρου Σένγκεν και πότε μπορεί και για ποίους λόγους να περιοριστεί το δικαίωμα της εισόδου και διαμονής. Στη συνέχεια επεξήγεται το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, τους φορείς, την ίση μεταχείριση, το δικαίωμα πρόσβασης, τα ειδικότερα ζητήματα όπως όροι εργασίας, αμοιβή. Εξίσου σημαντικό να αναλυθεί σε αυτό το κεφάλαιο είναι τα κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα που μπορεί να έχει ο εργαζόμενος, τα συνδικαλιστικά δικαιώματα και η κοινωνική ασφάλιση. Τέλος παρατίθενται οι περιορισμοί και οι εξαιρέσεις στην απαγόρευση των διακρίσεων.

Στο τρίτο κεφάλαιο ασχολούμαστε με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, ορίζοντας το νομικό πλαίσιο της, έννοιες όπως εμπορεύματα και ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων. Ακολούθως παρουσιάζεται η τελωνειακή ένωση και οι παράμετροι που την συνθέτουν δηλαδή στην τελωνειακή ένωση κατά την οποία τα μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην επιβάλλουν στις μεταξύ των συναλλαγές κανέναν εισαγωγικό ή εξαγωγικό δασμό ή φόρο με ανάλογο αποτέλεσμα και κανέναν ποσοτικό περιορισμό, και την υποχρέωση να εφαρμόζουν ένα κοινό τελωνειακό δασμολόγιο στις σχέσεις τους με τρίτα κράτη. Στη συνέχεια τονίζεται ότι στα πλαίσια της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων από τη μία δεν επιτρέπονται τα κρατικά μονοπώλια και οι φορολογικές διακρίσεις , αλλά από την άλλη είναι δυνατό να επιβληθούν εμπορικοί φραγμοί οι οποίοι είναι και αιτιολογημένοι όταν πρόκειται να προστατεύουν την δημόσια ηθική, τάξη, ασφάλεια, υγεία, ζωή, τους εθνικούς και αρχαιολογικούς θησαυρούς, την βιομηχανική και εμπορική ιδιοκτησία, το περιβάλλον και τον καταναλωτή.

Στη συνέχεια στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών, το περιεχόμενο της ελευθερίας , οι τρόποι παροχής υπηρεσιών και οι περιορισμοί.

Στο κεφάλαιο πέντε επεξηγείται η ελευθερία της κυκλοφορίας κεφαλαίων, η οποία δεν αποτελεί μόνο τη νεότερη από όλες τις ελευθερίες που προβλέπονται βάσει των Συνθηκών, αλλά εξαιτίας της μοναδικής της διάστασης που περιλαμβάνει τρίτες χώρες και την ευρύτερη. Αρχικά οι Συνθήκες δεν προέβλεπαν πλήρη ελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων· τα κράτη μέλη έπρεπε απλώς να καταργήσουν διάφορους περιορισμούς στον βαθμό που τούτο ήταν αναγκαίο για τη λειτουργία της κοινής αγοράς. Πέραν τούτου αναλύεται και η ανάγκη για να τεθούν εξαιρέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Η δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού ευρωπαϊκού χώρου βασισμένου σε μια κοινή αγορά ήταν ένας βασικός στόχος της Συνθήκης της Ρώμης, στόχος που αποτυπώνεται στο άρθρο 2.[3] Όπως φαίνεται από αυτό το άρθρο, η κοινή αγορά δεν ήταν αυτοσκοπός αλλά μέσο για την επίτευξη οικονομικών και πολιτικών στόχων[4]. Με τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς, της οικονομικής και νομισματικής ένωσης και την εφαρμογή κοινών πολιτικών και δράσεων επιδιώκεται να υλοποιηθούν οι επί μέρους στόχοι ,όπως είναι η

[3] Το άρθρο 2 της συνθήκης της Ρώμης ορίζει ότι: «Η Κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία κοινής αγοράς και με τη προοδευτική σύγκλιση των πολιτικών των κρατών μελών, να προάγει την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας, τη σταθερή και διαρκή ανάπτυξη, την αυξημένη σταθερότητα, την ταχεία άνοδο του βιοτικού επιπέδου και τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών της».

[4] Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία, πολιτική, δέκατη Τρίτη ενημερωμένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2011, σελ.89

αειφόρος ανάπτυξη, η ανταγωνιστικότητα, η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, το υψηλό επίπεδο απασχόλησης, η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών, οι οποίοι τελικά συγκλίνουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής του ευρωπαίου πολίτη [5].

Οι έννοιες «κοινή αγορά», «ενιαία αγορά» και «εσωτερική αγορά», οι οποίες είναι σχεδόν ταυτόσημες, αλλά ο υποδηλώνουν ορισμένες διαφορετικές καταστάσεις. Η κοινή αγορά είναι ένα στάδιο της διαδικασίας πολυεθνικής ολοκλήρωσης, το οποίο, σύμφωνα με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου,[6] «αποβλέπει στην εξάλειψη όλων των εμποδίων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές ώστε να υπάρξει συγχώνευση των εθνικών αγορών σε μια ενιαία αγορά, η οποία να πλησιάζει όσο γίνεται τις συνθήκες μιας πραγματικής εσωτερικής αγοράς». Αξίζει να σημειωθεί ότι η Συνθήκη της Λισαβόνας αγνοεί τις έννοιες «ενιαία αγορά» και «κοινή αγορά». Αντικατέστησε τις λέξεις «κοινή αγορά» (της Συνθήκης της Νίκαιας) με το τελικό αποτέλεσμα αυτού του σταδίου της διαδικασίας ολοκλήρωσης, την «εσωτερική αγορά».[7]

Τον Γενάρη του 1985 , ο πρόεδρος της Επιτροπής , Jacques Delors δήλωσε ότι για να επιτευχθεί η δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς όλα τα εσωτερικά σύνορα της κοινότητας έπρεπε να καταργηθούν μέχρι το 1992,[8] έτσι Η Επιτροπή, μετά από ώθηση του προέδρου της, δημοσιεύει μια λευκή βίβλο που προσδιορίζει τα 279 νομοθετικά μέτρα που είναι απαραίτητα για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. [9]

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μιλάνου, (28-29 Μαΐου 1985), δέχτηκε ευνοϊκά το προτεινόμενο στο Λευκό Βιβλίο πρόγραμμα, και αποφάσισε με την πλειοψηφία των μελών του να συγκαλέσει μια διακυβερνητική διάσκεψη, η οποία θα έπρεπε να επεξεργασθεί, αφενός, μια Συνθήκη για την πολιτική

[5] Δονάτος Παπαγιάννης, Εισαγωγή στο Ευρωπαικό Δίκαιο, Τρίτη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σ
[6] ΔΕΚ 15/81, (Schul) Συλλ. 1982, 1409, υπ.270/80 (Polydor) Συλλ. 1982,329
[7] Άρθρο 26 της ΣυνΛΕΕ «περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σύμφωνα με τις διατάξεις αυτής της Συνθήκης»
[8] Ο.Π. 4 σελ. 91
[9] http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_singleact_el.htm

συνεργασία και αφετέρου τις τροποποιήσεις της Συνθήκης ΕΟΚ τις αναγκαίες την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Οι προτάσεις της Επιτροπής αποτέλεσαν τον πυρήνα των εργασιών της διάσκεψης. Το «ενιαίο πλαίσιο» το οποίο πρότεινε αυτή για την τροποποίηση της Συνθήκης ΕΟΚ και για την πολιτική συνεργασία οριστικοποιήθηκε ως μια «Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη», η Ενιαία Πράξη πέτυχε να καταργήσει τα τεχνικά εμπόδια των συναλλαγών και να δημιουργήσει έτσι την ενιαία αγορά[10].

Η δημιουργία της εσωτερικής αγοράς έπρεπε να ολοκληρωθεί όχι αμέσως αλλά προοδευτικά, έτσι ώστε να δοθεί η δυνατότητα στα κράτη μέλη ,μέσα στη μεταβατική περίοδο, να προσαρμόσουν τις ενέργειες τους σε εθνικό επίπεδο στις απαιτήσεις των κοινοτικών μέτρων.[11]

Από το 1985 που τέθηκε σε εφαρμογή, η ενιαία αγορά κατόρθωσε να κάνει πραγματικότητα τις τέσσερις ελευθερίες: την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των αγαθών, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων. Τα τελευταία χρόνια, η ευημερία στην ΕΕ έχει αυξηθεί χάρη στην ενιαία αγορά, έχουν αυξηθεί οι θέσεις εργασίας.

Οι πολίτες της ΕΕ μπορούν να ταξιδεύουν στις περισσότερες χώρες της χωρίς διαβατήριο και χωρίς να υποβάλλονται σε συνοριακούς ελέγχους.

Οι καταναλωτές έχουν πλήρη δικαιώματα εκτός της χώρας τους, χωρίς περιορισμούς στα είδη που μπορούν να αγοράσουν και να μεταφέρουν για προσωπική χρήση.

Η ενιαία αγορά δημιούργησε περισσότερες ευκαιρίες για διαβίωση, εργασία και σπουδές στο εξωτερικό, υπάρχει μεγαλύτερη επιλογή προϊόντων και υπηρεσιών. Έχει συμβάλει θετικά στη βελτίωση του φάσματος των προσφερομένων προϊόντων. Η θέσπιση κοινών προτύπων είχε ως αποτέλεσμα την ύπαρξη προϊόντων τα οποία είναι ασφαλέστερα και φιλικότερα προς το περιβάλλον, όπως τρόφιμα, αυτοκίνητα και φάρμακα. Το

[10] Ο.Π. 4, σελ.91
[11] Ο.Π. 5, σελ.376

άνοιγμα των εθνικών αγορών και η συνεπαγόμενη αύξηση του ανταγωνισμού έχει επιφέρει μείωση των τιμών.

Τελικώς η εσωτερική αγορά ολοκληρώθηκε το 1992 και αποτελεί έναν από τους πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι ένας χώρος χωρίς εσωτερικά σύνορα, όπου πρόσωπα, εμπορεύματα, υπηρεσίες και κεφάλαιο μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα[12].

Η λέξη κλειδί της εσωτερικής αγοράς είναι η ελευθερία γι΄αυτό καθιερώθηκαν και λειτούργησαν οι τέσσερεις ελευθερίες :

α) της ελευθερίας κυκλοφορίας προσώπων,

β) της ελευθερίας κυκλοφορίας εμπορευμάτων,

γ) της ελευθερίας κυκλοφορίας υπηρεσιών και

δ) της ελευθερίας κυκλοφορίας κεφαλαίων.

12 http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/internal_market_general_framework/index_el.htm

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων ήταν από την αρχή θεμελιώδης στόχος της κοινότητας [13], αποστολή της οποίας δεν ήταν απλώς η δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, όπου θα διακινούνται ελευθέρα μόνο τα εμπορεύματα, αλλά μιας εσωτερικής αγοράς, στο πλαίσιο της οποίας καθιερώνεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, μαζί με την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών και κεφαλαίων[14]. Κάθε κάτοικος της ΕΕ έχει το δικαίωμα να μετακινείται, να ζει, να σπουδάζει, να εργάζεται, να εγκαθίσταται

[13] Άρθρο 3 εδ.γ΄ της ιδρυτικής ΣυνθΕΟΚ

[14] Γ.Ε.Φ. Καλαβρός – Θ.Γ.Γεωργόπουλος, Το δίκαιο της Ευρωπαικής Ένωσης , Ουσιστικό Δίκαιο, τόμος 2 ,Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 45

και να παρέχει υπηρεσίες σε άλλο κράτος μέλος, χωρίς να υπόκειται σε διακρίσεις βάσει της εθνικότητάς του[15]. Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων εμπεριέχει αφενός την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων[16], και αφετέρου το δικαίωμα εγκατάστασης των ελεύθερων επαγγελματιών και των επιχειρήσεων[17] .

2.1. Πολίτης της Ένωσης και Μέλος της Οικογένειας

Θα ήταν ορθό προτού αναλυθεί το πιο πάνω δικαίωμα να γίνει αναφορά στον πολίτη της ΕΕ και των μελών της οικογένειας του. Καταρχήν πολίτης της ΕΕ είναι κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την ιθαγένεια χώρας της ΕΕ, τα μέλη της οικογένειας, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους, έχουν δικαίωμα να συνοδεύουν τον πολίτη της ΕΕ ή να έρθουν να τον συναντήσουν σε μια χώρα της ΕΕ άλλη από εκείνη της οποίας είναι υπήκοος. Το δικαίωμα αυτό παρέχεται ανεξαρτήτως του εάν έχουν διαμείνει προηγουμένως σε μια άλλη χώρα της ΕΕ ή ανεξαρτήτως της θεώρησης με την οποία το μέλος της οικογένειας εισήλθε στη χώρα υποδοχής της ΕΕ.

Μέλη της οικογένειάς είναι οι σύζυγοι, οι (καταχωρημένοι) σύντροφοι, οι κατιόντες και οι ανιόντες.

Για κάθε κατηγορία, ισχύει ο ακόλουθος ορισμός:

- ο/η σύζυγος ο/η σύζυγός, ανεξαρτήτως του πότε και πού έλαβε χώρα ο γάμος·
- ο/η επίσημα δηλωμένος (-η) σύντροφος
- ο/η σύντροφός σας με τον/την οποίο(-α) έχετε σχέση καταχωρημένης συμβίωσης βάσει της νομοθεσίας μιας χώρας της ΕΕ – ωστόσο, ο/η καταχωρημένος (-η) σύντροφος έχει το δικαίωμα να συνοδεύει ή να

[15]http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/index_el.htm
[16] Άρθρα 45 και επόμενα ΣυνθΛΕΕ
[17] Άρθρα 49 και επόμενα ΣυνθΛΕΕ

έρχεται να συναντήσει μόνο στις χώρες της ΕΕ οι οποίες αναγνωρίζουν τη σχέση της καταχωρημένης συμβίωσης ως ισοδύναμη προς το γάμο·

- κατιόντες οι απευθείας κατιόντες (*δηλ. παιδιά, εγγόνια κ.λπ.)* που είναι ηλικίας κάτω των 21 ετών ή είναι εξαρτώμενοι και οι κατιόντες του/της συζύγου σας ή του/της καταχωρημένου (-ης) συντρόφου σας·

- ανιόντες οι συντηρούμενοι απευθείας ανιόντες (*δηλ, γονείς, παππούδες κ.λπ.*) καθώς και αυτοί του/της συζύγου σας ή του/

της καταχωρημένου (-ης) συντρόφου σας[18].

2.2. Δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογενείας τους

Έχει εκδοθεί οδηγία από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο σχετικά με το δικαίωμα των Ευρωπαίων πολιτών να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα σε όλη την Ένωση, συγκεντρώνοντας τις πράξεις που βρίσκονται διάσπαρτες στο περίπλοκο νομοθετικό σύστημα βάσει του οποίου διευθετείτο μέχρι σήμερα το ζήτημα.[19] Μεταξύ άλλων, τα καινούργια μέτρα στοχεύουν:

α) στη διευκόλυνση της άσκησης του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης,

β) στον περιορισμό στο ελάχιστο των αναγκαίων διοικητικών διατυπώσεων,

γ) στον καλύτερο προσδιορισμό του καθεστώτος των μελών της οικογενείας τους,

---

[18] http://europedirect.pde.gov.gr/images/pubs/%CE%95%CE%BB%CE%B5%CF%8D%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%B7-%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%95%CF%85%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B7.pdf

[19] Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογενείας τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών

δ) στην οριοθέτηση της δυνατότητας άρνησης ή τερματισμού της διαμονής,

ε) στην καθιέρωση ενός δικαιώματος μόνιμης διαμονής.[20]

Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να αναχωρεί από το έδαφος ενός κράτους μέλους προκειμένου να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος, εφόσον φέρει ισχύον δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο. Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να του επιβληθεί καμία θεώρηση εξόδου ή εισόδου. Εάν ο πολίτης της Ένωσης δεν έχει τα απαιτούμενα ταξιδιωτικά έγγραφα, το κράτος μέλος υποδοχής παρέχει στο πρόσωπο αυτό κάθε εύλογη δυνατότητα για την απόκτηση ή λήψη των αναγκαίων εγγράφων[21].

Τα μέλη της οικογενείας που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους απολαύουν δικαιωμάτων ιδίων με εκείνα του πολίτη που συνοδεύουν. Μπορεί να τους επιβληθεί μόνο η υποχρέωση της θεώρησης σύντομης διαμονής[22]. Ο τίτλος διαμονής ισοδυναμεί με θεώρηση σύντομης διαμονής.

2.3. Δικαίωμα διαμονής

Το δελτίο διαμονής για τους πολίτες της Ένωσης καταργείται. Ωστόσο, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους πολίτες να παρουσιάζονται προς εγγραφή στις αρμόδιες υπηρεσίες εντός προθεσμίας που δεν υπερβαίνει τους τρεις μήνες από την άφιξή τους.

Η βεβαίωση εγγραφής χορηγείται αμέσως, βάσει προσκόμισης:

α) ισχύοντος δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου·

β) απόδειξης ότι πληρούνται οι παραπάνω όροι[23].

[20]http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/l33152_el.htm
[21]Ο.Π. 20
[22] κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 539/2001
[23] Άρθρο 8 Οδηγία 2004/38/ΕΚ

Τα μέλη της οικογενείας πολίτη της Ένωσης που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους οφείλουν να ζητούν «δελτίο διαμονής μέλους της οικογενείας ενός πολίτη της Ένωσης», το οποίο ισχύει για πέντε έτη από την ημερομηνία χορήγησής του. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ο θάνατος του πολίτη της Ένωσης ή η αναχώρησή του από την επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και το διαζύγιο, η ακύρωση του γάμου ή η λήξη της εταιρικής σχέσης δεν θίγουν το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογενείας του τα οποία δεν έχουν την ιθαγένεια του κράτους μέλους[24].

2.3.1. Δικαίωμα διαμονής για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τους τρείς μήνες

Για διαμονή που δεν υπερβαίνει τους τρεις μήνες, το μόνο που απαιτείται από τον πολίτη της Ένωσης είναι να έχει στην κατοχή του έγγραφο ταυτότητας ή έγκυρο διαβατήριο. Το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να απαιτήσει από τον ενδιαφερόμενο να γνωστοποιήσει την παρουσία του στην επικράτειά του, εντός εύλογης προθεσμίας που δεν δημιουργεί διακρίσεις[25].

2.3.2 Δικαίωμα διαμονής για χρονικό διάστημα άνω των τριών μηνών

Το δικαίωμα διαμονής του πολίτη για χρονικό διάστημα άνω των τριών μηνών ισχύει εφόσον:

α) είτε ασκεί οικονομική δραστηριότητα ως μισθωτός ή μη μισθωτός εργαζόμενος·

[24] Ο.Π. 18
[25] Ο.Π. 22

β) είτε διαθέτει επαρκείς πόρους και ασφάλιση ασθενείας ούτως ώστε να μην επιβαρύνει κατά τη διάρκεια της διαμονής του το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη δεν δύνανται να προσδιορίζουν το ύψος των πόρων που τα ίδια θεωρούν επαρκείς, πρέπει όμως να λάβουν υπόψη τους την προσωπική κατάσταση του ενδιαφερομένου·

γ) είτε παρακολουθεί κατάρτιση ως σπουδαστής και διαθέτει επαρκείς πόρους και ασφάλεια ασθένειας ώστε να μην καταστεί κατά την παραμονή του βάρος για την κοινωνική πρόνοια του κράτους μέλους υποδοχής·

δ) είτε είναι μέλος της οικογενείας πολίτη της Ένωσης που εμπίπτει σε μια από τις προαναφερθείσες κατηγορίες[26].

2.3.3. Δικαίωμα μόνιμης διαμονής

Κάθε πολίτης της Ένωσης αποκτά το δικαίωμα μόνιμης διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής εφόσον έχει διαμείνει νομίμως και επί συνεχές διάστημα πέντε ετών στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους και εφόσον δεν έχει ληφθεί κατά αυτού κάποιο μέτρο απέλασης.
Το δικαίωμα μόνιμης διαμονής δεν υπόκειται πλέον σε κανέναν όρο. Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τα μέλη της οικογενείας που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους και τα οποία έχουν διαμείνει επί πέντε έτη με πολίτη της Ένωσης. Αποκτηθέν δικαίωμα μόνιμης διαμονής, αυτό χάνεται αποκλειστικά σε περίπτωση απουσίας από το κράτος μέλος υποδοχής για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τα δύο συναπτά έτη.

Στους πολίτες της Ένωσης που υποβάλλουν αίτηση χορηγείται έγγραφο που βεβαιώνει το δικαίωμα μόνιμης διαμονής τους. Τα κράτη μέλη χορηγούν στα μέλη των οικογενειών τους που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών άδεια μόνιμης διαμονής απεριόριστης διάρκειας που ανανεώνεται δικαιωματικά κάθε

[26] http://www.asti.lu/ue/pdf/pdf1/pdf1_el.pdf

τέσσερα έτη. Η άδεια αυτή χορηγείται εντός έξι μηνών από την υποβολή της σχετικής αίτησης[27].

2.4. Χώρος Σένγκεν

Ο χώρος Σένγκεν είναι μια ζώνη εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου δενυπάρχουν εσωτερικοί συνοριακοί έλεγχοι. Στη ζώνη αυτή ισχύουν οι «κανόνες Σένγκεν».

Η σημαντικότερη εξέλιξη για τη θέσπιση μιας εσωτερικής αγοράς χωρίς εμπόδια για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων ήταν η σύναψη των δύο συμφωνιών του Σένγκεν, της συμφωνίας του Σένγκεν της 14ης Ιουνίου 1985 και της σύμβασης εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν, η οποία υπεγράφη στις 19 Ιουνίου 1990 και τέθηκε σε ισχύ στις 26 Μαρτίου 1995. Αρχικά, η Σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν (που είχε υπογραφεί από πέντε μόνο κράτη μέλη: το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες) συνιστούσε μέρος της διακυβερνητικής συνεργασίας στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Ένα πρωτόκολλο στη Συνθήκη του Άμστερνταμ προβλέπει τη μεταφορά του «κεκτημένου του Σένγκεν» στις Συνθήκες. Σήμερα, δυνάμει της Συνθήκη της Λισαβόνας, υπόκειται σε κοινοβουλευτικό και δικαστικό έλεγχο. Καθώς το μεγαλύτερο μέρος του Σένγκεν αποτελεί σήμερα μέρος του κεκτημένου της ΕΕ, οι εντασσόμενες χώρες δεν είχαν πλέον τη δυνατότητα να «αυτοεξαιρεθούν» μετά τη διεύρυνση της ΕΕ την 1η Μαΐου 2004 (άρθρο 8 του πρωτοκόλλου Σένγκεν)[28].

Η πλειονότητα των χωρών της ΕΕ (Αυστρία, Βέλγιο, Δημοκρατία της Τσεχίας, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ουγγαρία, Ελλάδα, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Πολωνία, Πορτογαλία Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία και Σουηδία, καθώς και η Ισλανδία, η Νορβηγία

---

27 http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33152_el.htm

28 http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.1.3.html

και η Ελβετία) αποτελούν μέρος του χώρου Σένγκεν. Η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Ρουμανία και το Λιχτενστάιν δεν ανήκουν ακόμη πλήρως στο χώρο Σένγκεν. Ως εκ τούτου, οι συνοριακοί έλεγχοι μεταξύ αυτών και του χώρου Σένγκεν θα διατηρηθούν έως ότου πληρωθούν οι όροι για την κατάργησή τους. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία είναι εκτός του χώρου Σένγκεν, δεδομένου ότι έχουν επιλέξει να διατηρήσουν τους συνοριακούς ελέγχους με τις άλλες χώρες της ΕΕ[29].

Μεταξύ των επιτευγμάτων του Σένγκεν συγκαταλέγονται τα εξής

α) μέτρα για την ενίσχυση και την εναρμόνιση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα: όλοι οι πολίτες της ΕΕ μπορούν να εισέρχονται στον χώρο Σένγκεν επιδεικνύοντας απλώς την ταυτότητα ή το διαβατήριό τους (5.12.4)·

β) κοινή πολιτική θεωρήσεων για σύντομη διαμονή: οι υπήκοοι τρίτων χωρών από τον κατάλογο των κρατών που δεν αποτελούν μέλη της ΕΕ και των οποίων οι υπήκοοι χρειάζονται θεώρηση κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα για όλους·

γ) εισόδου (όπως παρατίθεται στο Παράρτημα II του κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 539/2001) μπορούν να λαμβάνουν ενιαία θεώρηση με ισχύ για ολόκληρο τον χώρο Σένγκεν· τα κράτη μέλη μπορούν ωστόσο να ζητήσουν θεώρηση εισόδου για άλλες τρίτες χώρες·

δ) αστυνομική και δικαστική συνεργασία: οι αστυνομικές δυνάμεις παρέχουν αμοιβαία συνδρομή για τον εντοπισμό και την πρόληψη του εγκλήματος και έχουν το δικαίωμα να καταδιώκουν καταζητούμενους εγκληματίες στην επικράτεια ενός γειτονικού κράτους του χώρου Σένγκεν· υπάρχει ταχύτερο σύστημα έκδοσης· μεταβίβαση της εκτέλεσης ποινικών αποφάσεων (5.12.6 και 5.12.7)·

29

http://europedirect.pde.gov.gr/images/pubs/%CE%95%CE%BB%CE%B5%CF%8D%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%B7-%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%95%CF%85%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B7.pdf

ε) εγκαθίδρυση και ανάπτυξη του συστήματος πληροφοριών Σένγκεν (SIS) (5.12.4)[30].

2.5. Περιορισμός του δικαιώματος εισόδου και διαμονής για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας

Ο πολίτης της Ένωσης ή μέλος της οικογενείας του μπορεί να απομακρυνθεί από την επικράτεια κράτους μέλους για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας και δημόσιας υγείας. Όλα τα μέτρα που αναφέρονται στην ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή πρέπει να θεμελιώνονται με βάση την προσωπική συμπεριφορά του ατόμου. Η προσωπική συμπεριφορά πρέπει να συνιστά άμεση χρονικά και αρκούντως σοβαρή απειλή, στρεφόμενη κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας[31]. Κάθε μέτρο που λαμβάνεται πρέπει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας[32].Προηγούμενες ποινικές καταδίκες δεν αποτελούν αυτομάτως λόγο απομάκρυνσης και δεν μπορεί η απόφαση να στηρίζεται σε οικονομικούς λόγους [33].

Σε κάθε περίπτωση, πριν από τη λήψη απόφασης απομάκρυνσης του ενδιαφερομένου από την επικράτειά του, το κράτος μέλος υποδοχής οφείλει να αξιολογήσει ορισμένα στοιχεία όπως τη διάρκεια διαμονής του στην επικράτειά του, την ηλικία, την κατάσταση της υγείας του, την οικογενειακή και οικονομική του κατάσταση, την κοινωνική και πολιτιστική ένταξή του στο κράτος μέλος υποδοχής και τους δεσμούς του με τη χώρα καταγωγής. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι δημόσιας ασφάλειας, θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα απέλασης κατά πολίτη της Ένωσης ο οποίος διέμενε στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τη διάρκεια των έξι προηγούμενων ετών ή είναι ανήλικος. Κάθε απόφαση περί άρνησης εισόδου ή απομάκρυνσης από την επικράτεια κράτους μέλους πρέπει να κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο κατά τρόπο που να του επιτρέπει να

[30] http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.1.3.html
[31] ΔΕΚ υπ.36/75(Routili)Συλλ.1975,1219,γρ.30/77 (Bouchereau) Συλλ.1977,1999
[32] Ο.Π. 5 , σελ393
[33] ΔΕΚ υπ.67/74, (Bonsignore) Συλλ.1975,297

κατανοήσει το περιεχόμενο και τις συνέπειες της απόφασης. Πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να αναφέρει τα μέσα προσφυγής και τις προθεσμίες που πρέπει να τηρηθούν. Εκτός από περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, η προθεσμία για την εγκατάλειψη της επικράτειας δεν μπορεί να είναι μικρότερη του ενός μηνός από την ημερομηνία κοινοποίησης. Σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να ληφθεί το μέτρο της ισόβιας απαγόρευσης εισόδου στην επικράτεια του κράτους μέλους. Ο ενδιαφερόμενος δύναται να υποβάλει αίτηση επανεξέτασης της κατάστασής του μετά τρία έτη. Επιπλέον, η εν λόγω οδηγία προβλέπει σειρά διαδικαστικών εγγυήσεων. Ειδικότερα οι ενδιαφερόμενοι έχουν στη διάθεσή τους τα δικαστικά και ενδεχομένως διοικητικά μέσα παροχής έννομης προστασίας στο κράτος μέλος υποδοχής[34].

2.6. Η Ελεύθερη Κυκλοφορία Εργαζομένων

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων αποτελεί θεμελιώδη αρχή που περιέχεται στο άρθρο 45 της ΣυνθΛΕΕ και αναπτύσσεται στο παράγωγο δίκαιο της ΕΕ και τη νομολογία του Δικαστηρίου και πηγάζει από την ελευθερία της κυκλοφορίας των προσώπων. Οι πολίτες της ΕΕ έχουν το δικαίωμα:

α) να αναζητούν εργασία σε άλλη χώρα της ΕΕ

β) να εργάζονται εκεί χωρίς να χρειάζονται άδεια εργασίας

γ) να ζουν εκεί γι' αυτόν τον σκοπό

δ) να παραμένουν σ' αυτή τη χώρα ακόμη και μετά το πέρας της εργασιακής τους σχέσης

[34] Ο.Π. 22

ε) να έχουν την ίδια μεταχείριση με τους υπηκόους αυτής της χώρας όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, τις συνθήκες εργασίας, καθώς και όλα τα κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα[35].

2.6.1. Εργαζόμενος

Η έννοια του εργαζομένου αποτελεί ενωσιακή έννοια που ερμηνεύεται από το ΔΕΕ και δεν μπορεί να ερμηνεύεται διαφορετικά και σύμφωνα με το δίκαιο του κάθε κράτους μέλους [36] . Στην υπόθεση Lawrie-Blum [37] έκρινε ότι εργαζόμενος είναι «κάποιος που για μια ορισμένη χρονική περίοδο παρέχει για λογαριασμό άλλου και σύμφωνα με τις εντολές του υπηρεσίες για τις οποίες λαμβάνει ως αντάλλαγμα μια αμοιβή».

Συνεπώς για να θεωρείται κάποιος εργαζόμενος θα πρέπει να υπάρχει:

α) παροχή υπηρεσιών ,οι οποίες προσφερόμενες υπηρεσίες πρέπει να είναι πραγματικές και γνήσιες οικονομικές δραστηριότητες , που δεν είναι τόσο περιορισμένες ώστε να παρουσιάζονται ως εντελώς ασήμαντες και μη ουσιώδης [38] . Η προϋπόθεση της πραγματικής και γνήσιας οικονομικής δραστηριότητας συντρέχει και στην περίπτωση της μερικής απασχόλησης όχι όμως της ολιγόωρης, είναι αδιάφορο δε αν αυτή χαρακτηρίζεται ως ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου από το εθνικό δίκαιο[39].

β)παροχή υπηρεσιών υπό εντολές άλλου

γ) αμοιβή ως αντάλλαγμα των προσφερόμενων υπηρεσιών , το ύψος και το είδος είναι αδιάφορο. Το στοιχείο της αμοιβής απέκλεισε αρχικά τους φοιτητές από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 45 ΣυνθΛΕΕ αλλά η Ευρωπαϊκή οδηγία

[35] http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=el
[36] ΔΕΚ, υπ.139/85, Kempf , Συλλ.1986,σελ. 1741
[37] ΔΕΚ, υπ. 66/85, Lawrie-Blum, Συλλ.1986,σελ. 2121
[38] Γ. Ζιάμος , Ερμηνεία Συνθηκών, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα- Κομοτηνή , 2003, σελ.518
[39] Ο.Π. 14 , σελ.47

93/6/ΕΟΚ έδωσε το δικαίωμα της ελεύθερης διαμονής νοουμένου ότι έχουν τα αναγκαία οικονομικά μέσα για τη διαβίωση τους [40].

2.6.2. Φορείς του Δικαιώματος

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων αναφέρεται άμεσα μόνο στους υπηκόους των κρατών μελών της ΕΕ για τους οποίους η Συνθήκη και το παράγωγο δίκαιο καθιερώνουν ένα προνομιακό καθεστώς ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής προκειμένου να ασκήσουν την οικονομική δραστηριότητα στο έδαφος άλλου κράτους μέλους από αυτό της ιθαγένειας τους[41].

Τα μέλη της οικογένειας του εργαζομένου[42] αναγνωρίστηκε δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, διαμονής και άσκησης εξαρτημένης εργασίας σε όλη την επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής[43] ανεξάρτητα από την ιθαγένεια τους.

Οι υπήκοοι τρίτων χωρών σε ορισμένες περιπτώσεις δηλαδή :

α)Τα μέλη της οικογένειας του εργαζόμενου, ακόμη και αν αυτά κατέχουν την ιθαγένεια τρίτου κράτους[44].

β)Υπήκοοι τρίτων κρατών των οποίων αναγνωρίζονται δικαιώματα με διεθνή συμφωνία που έχει συνάψει η ΕΕ, αντίστοιχα με αυτά του άρθρου 45 της ΣυνθΛΕΕ. Για παράδειγμα είναι η Συμφωνία σύνδεσης για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ), απονέμει δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας στους εργαζομένους υπηκόους της Ισλανδίας , Νορβηγίας και του Λιχτενστάιν[45].

[40] Ο.Π.14 , σελ.47
[41] Ο.Π. 38 , σελ. 516
[42] Άρθρα 10-1, Κανονισμός 1612/68/ΕΟΚ
[43] ΔΕΚ, υποθ. 131/85 , Gul, Συλλ. 1986, σελ. 1573
[44] Κανονισμός 1612/68/ΕΟΚ
[45] Ο.Π.14 ,σελ. 49

Σταδιακά ο κύκλος των φορέων του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας άρχισε να διευρύνεται και πλέον φορείς λογίζονται :

α)Οι εργαζόμενοι, που απέκτησαν το δικαίωμα να παραμένουν στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής και μετά την περάτωση της οικονομικής τους δραστηριότητας ,

β)Τα μη εργαζόμενα μέλη της οικογένειας του εργαζόμενου, ακόμη και στην περίπτωση που αυτά κατέχουν την ιθαγένεια τρίτου κράτους,

γ)Οι συνταξιούχοι υπήκοοι των κρατών μελών οι οποίοι έχουν το δικαίωμα να εγκαθίστανται στο κράτος μέλος της αρεσκείας τους και να εισπράττουν εκεί τη σύνταξη τους,

δ)Οι φοιτητές, που έχουν δικαίωμα διαμονής στο έδαφος άλλου κράτους μέλους , όταν μπορούν να τεκμηριώσουν ότι διαθέτουν επαρκή οικονομικά μέσα για τη διαβίωση τους [46].

Οι διατάξεις του άρθρου 45 ΣυνθΛΕΕ για την ελεύθερη κυκλοφορία εφαρμόζονται όταν η σχέση εργασίας παρουσιάζει κάποιο στοιχείο διασυνοριακότητας, αυτό συμβαίνει όταν ο εργαζόμενος διασχίζει τα σύνορα και εργάζεται στο έδαφος κράτους μέλους διαφορετικό από το κράτος της ιθαγένειας του. Αντίθετα μια αμιγώς εσωτερική έννομη σχέση διέπεται από τους κανόνες του εθνικού δικαίου[47] .

2.6.3. Δικαίωμα εργασίας και Ίση μεταχείριση Εργαζομένων δικαιώματος

Το δικαίωμα της ίσης μεταχείρισης αποτελεί ειδικότερη πτυχή του δικαιώματος στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων. Τα κράτη υποδοχής έχουν υποχρέωση να διασφαλίζουν για τους κοινοτικούς

[46] Ο.Π.14, σελ.49
[47] ΔΕΚ, υποθ. 175/78 , Saunders, Συλλ.1979,σελ. 1129

εργαζόμενους ίση μεταχείριση με τους ημεδαπούς, σε ότι αφορά τους όρους εργασίας[48].

Κατά το χρονικό διάστημα που ο κοινοτικός πολίτης αναζήτα εργασία, δεν απολαμβάνει πλήρως το καθεστώς των προνομίων, που προβλέπονται στο κοινοτικό δίκαιο για τους κοινοτικούς εργαζόμενους, αφού ο εν λόγω πολίτης δεν έχει αποκτήσει ακόμη την ιδιότητα του εργαζομένου[49].

Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την ίση μεταχείριση και δεν πρέπει να προβαίνουν σε ενέργειες αντίθετες με το κοινοτικό κεκτημένο. Διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση τόσο ως προς την πρόσβαση όσο και ως προς την άσκηση της απασχόλησης [50].

2.6.4. Το δικαίωμα στην πρόσβαση στην απασχόληση

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων θα ήταν άνευ αντικειμένου αν ο αλλοδαπός εργαζόμενος στερείτο του δικαιώματος να έχει πρόσβαση στην απασχόληση και να αποδέχεται κάθε πραγματική προσφορά εργασίας. Για την διευκόλυνση αυτών θεσπίστηκε ο κανονισμός 1612/68/ΕΟΚ, που περιέχει ένα πλέγμα ρυθμίσεων[51]

Σε ότι αφορά την πρόσβαση κρίθηκε αντίθετη με το κοινοτικό κεκτημένο η απαίτηση εθνικής ιθαγένειας ή κατοικίας στην εθνική επικράτεια για την πρόσληψη σε εταιρείες ιδιωτικής ασφάλειας[52]. Περαιτέρω είναι αντίθετο να υποβάλλονται οι εργαζόμενοι των κρατών μελών κατά την ιατρική ή επαγγελματική εξέταση με σκοπό την πρόσληψη τους σε διαφορετικά

[48] Ο.Π. 5 ,σελ. 436
[49] ΔΕΚ, υποθ. C-316/85, Mario Christ, Συλλ.1987, σελ.2811
[50] Ο.Π. 5,σελ. 405
[51] Ο.Π. 14, σελ. 54
[52] ΔΕΚ, υποθ. C-114/97, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλ.1998,1--6717

κριτήρια από αυτά που εφαρμόζονται στους υπηκόους του κράτους υποδοχής[53].

2.6.5. Όροι εργασίας, αμοιβή και επαγγελματική επανένταξη

Αναφορικά με την άσκηση της εργασίας ο αλλοδαπός εργαζόμενος έχει αξίωση ίσης μεταχείρισης με τους ημεδαπούς σε σχέση με τους όρους απασχόλησης και εργασίας. Το δικαίωμα καταλαμβάνει το σύνολο των όρων εργασίας, την αμοιβή, την κατάρτιση, την καταγγελία, την επανένταξη και την επαναπρόσληψη στην εργασία, στην περίπτωση που ο εργαζόμενος κατέστει άνεργος[54].

Δικαιούται εξίσου όπως οι ημεδαποί να φοιτά στις επαγγελματικές σχόλες[55] και στα κέντρα επαναπροσαρμογής ή επανεκπαιδεύσεως.

Κάθε ρήτρα συλλογικής ή ατομικής σύμβασης ή άλλης συλλογικής ρύθμισης που αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας είναι αυτοδικαίως άκυρη κατά το μέτρο που εισάγουν διακρίσεις έναντι των εργαζομένων υπηκόων άλλων κρατών μελών[56] . Περαιτέρω να έχει πρόσβαση σε ίσους όρους σε υποτροφίες για την συντήρηση και τα δίδακτρα του ως μαθητευόμενος. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει το δικαίωμα ισότιμης μεταχείρισης όσον αφορά τα επιδόματα σπουδών.[57]

2.6.6. Κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα

[53] Χ. Χριστοφοράτου, Η από την 1.1.1988 ελεύθερη κυκλοφορία μισθωτών μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΟΚ, ΕΕργΔ, σελ. 36
[54] Ο.Π.5, σελ. 437
[55] ΔΕΚ, υποθ. C-39/86, Lair vs Universitat Hannover
[56] Ο.Π.14 , σελ 60
[57] http://eyc2013.ypes.gr/wp-content/uploads/2013/06/NE3210299ELC_0022.pdf

Επιπρόσθετα, απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζόμενους. Η έννοια των κοινωνικών πλεονεκτημάτων καλύπτει κατά πάγια νομολογία του ΔΕΚ[58] όλα τα ευεργετήματα τα οποία, ανεξαρτήτως αν συνοδεύονται με σύμβαση εργασίας, παρέχονται γενικά στους ημεδαπούς εργαζόμενους, λόγω κυρίως της αντικειμενικής ιδιότητας τους ως εργαζομένων η λόγω του ότι έχουν απλώς την κατοικία τους ή τη συνήθη διαμονή τους στο εθνικό έδαφος[59]. Τα κοινωνικά πλεονεκτήματα των ημεδαπών απολαύουν οι κοινοτικοί αλλοδαποί που ήδη εργάζονται η΄ έχουν εργαστεί, όχι όμως αυτοί που αναζητούν για πρώτη φορά εργασία στο κράτος υποδοχής.

Ο κανονισμός 1612/68 δεν επιτρέπει ούτε φορολογικές διακρίσεις εις βάρος κοινοτικών αλλοδαπών. Παρά το γεγονός ότι ο τομέας των άμεσων φόρων υπάγεται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, αυτά δεν μπορούν να εισάγουν φορολογικές διακρίσεις σε βάρος αλλοδαπών εργαζόμενων, που θα πρέπει να απολαμβάνουν τα ίδια φορολογικά πλεονεκτήματα με τους ημεδαπούς[60] .

2.6.7 Συνδικαλιστικά δικαιώματα

Επιπλέον ίση μεταχείριση απολαμβάνει ο κοινοτικός εργαζόμενος ως προς τη συμμετοχή του σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και την άσκηση των συνδικαλιστικών του δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος ψήφου στις οργανώσεις αυτές, όπως επίσης και του δικαιώματος να εκλέγεται στα όργανα εκπροσώπησης των εργαζομένων στις επιχειρήσεις και στα επαγγελματικά σωματεία[61].

[58]ΔΕΚ, υποθ. C-85/96,Sala, Συλλ. 1998, 1-2691
[59] Ο.Π. 5, σελ.437
[60] Πρόδρομος Δαγτόγλου , Η ελευθερία κυκλοφορίας προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλλα , 1996, σελ. 27-28
[61] Κανονισμός 312/76/ΕΟΚ που τροποποιεί τον 1612/68 ως προς τα συνδικαλιστικά δικαιώματα

2.6.8. Κοινωνική ασφάλιση

Η ελεύθερη κυκλοφορία θα παρουσιαζόταν ελάχιστα ελκυστική αν δεν αντιμετωπιζόταν ο κίνδυνος της απώλειας ασφαλιστικών δικαιωμάτων ή περιόδων ασφάλισης κάθε φορά που ένας εργαζόμενος διακινούνταν σε άλλο κράτος μέλος να εργαστεί, έτσι για την κοινοτική νομοθεσία η κοινωνική ασφάλιση είναι εκ των ων ουκ άνευ για την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Δεν μπορεί να δημιουργηθεί η ενιαία αγορά χωρίς συνεχή κοινωνικό -ασφαλιστική προστασία των εργαζομένων. Για αυτό το Συμβούλιο υιοθέτησε τον Κανονισμό 1408/1971, ο οποίος εφαρμόζεται ενιαία τόσο στους μισθωτούς και στους ελεύθερους επαγγελματίες, όσο και στους σπουδαστές, τους συνταξιούχους και τους δημόσιους υπαλλήλους, εφόσον είναι ασφαλισμένοι με βάση τη νομοθεσία ενός από αυτά τα κράτη[62].

Η κοινοτική νομοθεσία προβλέπει συντονισμό και όχι εναρμόνιση για αυτό θεσπίστηκαν ορισμένοι κοινοί κανόνες και αρχές, χωρίς να καθιερώνεται ένα ενιαίο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Ο μηχανισμός αυτός καθιέρωσε τις ακόλουθες αρχές[63]

α) Η αρχή της αποκλειστικής εφαρμογής μια εθνικής νομοθεσίας , δηλαδή εφαρμόζεται μόνο μια εθνική νομοθεσία κοινωνικής ασφάλισης σε κάθε δεδομένη στιγμή.

β)Η αρχή της ίσης κοινωνικοασφαλιστικής μεταχείρισης ημεδαπών-κοινοτικών αλλοδαπών , δηλαδή κάποιος που κατοικεί στο έδαφος ενός κράτους μέλους υπόκειται στις ίδιες υποχρεώσεις και απολαύει των ίδιων παροχών με τους υπηκόους του κράτους αυτού, χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγένειας

[62] Βασίλειος Σκουρής, Η ερμηνεία των Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή κοινότητα, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα ,2003, σελ.540
[63] Χ. Χριστοφοράτος, Παροχές ανεργίας – οικογενειακά επιδόματα των διακινούμενων μισθωτών, ΕΔΚΑ ,1988, σελ 428

γ)Η αρχή του συνυπολογισμού των ασφαλιστικών περιόδων δηλαδή οι περίοδοι ασφάλισης, απασχόλησης ή διαμονής που συμπληρώθηκαν υπό τη νομοθεσία ενός κράτους – μέλους λαμβάνονται υπόψιν για τη θεμελίωση δικαιώματος για παροχές και του ύψους των παροχών αυτών, δυνάμει της νομοθεσίας κάποιου άλλου κράτους – μέλους. Κάθε κράτος καταβάλλει τις παροχές που αναλογούν στις περιόδους που έχουν διανυθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία του.

δ)Η αρχή διατήρησης των κτηθέντων δικαιωμάτων, δηλαδή απαγορεύεται οποιαδήποτε μείωση, αναστολή, κατάσχεση παροχών για το λόγο ότι ο δικαιούχος της παροχής κατοικεί σε άλλο κράτος – μέλος από αυτό στο οποίο ο αρμόδιος φορέας έχει την έδρα του.

2.6.9. Περιορισμοί του Δικαιώματος Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εργαζομένων

α)Δημόσια Τάξη και Ασφάλεια, Δημόσια Υγεία

Οι μόνες ασθένειες που δικαιολογούν μέτρο περιοριστικό της ελευθερίας κυκλοφορίας, είναι οι ασθένειες που εγκλείουν κίνδυνο επιδημίας, όπως ορίζονται στις οικείες πράξεις της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, καθώς και άλλες λοιμώδεις νόσοι ή μεταδοτικές παρασιτικές ασθένειες, εφόσον αποτελούν, στο κράτος μέλος υποδοχής, αντικείμενο διατάξεων προστασίας εφαρμοστέων στους ημεδαπούς.

Οι ασθένειες που επέρχονται περισσότερο από τρεις μήνες μετά την ημερομηνία άφιξης, δεν δικαιολογούν την απέλαση από την επικράτεια[64].

Όσον αφορά στην έννοια της δημόσιας τάξης και ασφάλειας δικαιολογείται όταν η προσωπική συμπεριφορά του αφορώμενου ατόμου πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή, στρεφόμενη κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας. Αιτιολογίες που δεν συνδέονται με

[64] Άρθρο 29 Οδηγίας 2004/38/ΕΚ

τα στοιχεία της υπόθεσης ή στηρίζονται σε εκτιμήσεις γενικής πρόληψης δεν γίνονται αποδεκτές[65].

β)Δημόσιος Τομέας

Σύμφωνα με το άρθρο 45 παράγραφος 4 ΣΛΕΕ, το δικαίωμα της ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση απασχόλησης στη δημόσια διοίκηση. Η πρόσβαση στη δημόσια διοίκηση μπορεί να περιοριστεί μόνο σε υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής. Ωστόσο, αυτή η παρέκκλιση ερμηνεύτηκε κατά πολύ περιοριστικό τρόπο από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το οποίο μόνον εκείνες οι θέσεις που περιλαμβάνουν την άσκηση δημόσιας εξουσίας και την ευθύνη για τη διασφάλιση των γενικών συμφερόντων του κράτους (όπως η εσωτερική του κράτους[66]. Αυτά τα κριτήρια πρέπει να αξιολογούνται κατά περίπτωση με βάση τη φύση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων που καλύπτονται από την εκάστοτε θέση εργασίας[67] .

2.6.10. Εξαιρέσεις στην απαγόρευση διακρίσεων

α)Οι εργοδότες, είτε στον ιδιωτικό είτε στο δημόσιο τομέα, μπορούν να απαιτήσουν από το υποψήφιο να διαθέτει κάποιο επίπεδο γλωσσικής ικανότητας για μια θέση εργασίας που επιδιώκεται να καταληφθεί, η οποία απαίτηση όμως πρέπει να είναι εύλογη και αναγκαίαγια την εν λόγω θέση και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για να περιάγει σε μειονεκτική θέση ή και να αποκλείσει εργαζόμενους από άλλα κράτη – μέλη[68] . Επίσης δεν μπορούν να απαιτήσουν αποκλειστικά και μόνο συγκεκριμένο δίπλωμα[69].

[65] Άρθρο 27 Οδηγίας 2004/38/ΕΚ
[66] http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=el
[67] ΔΕΚ υπόθ. C- 66/85. Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg
[68] ΔΕΚ υπόθ. C-379/1989, Η μόνιμη θέση καθηγητή με πλήρες ωράριο στα δημόσια ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης αποτελεί θέση της οποίας η φύση μπορεί να δικαιολογήσει την απαίτηση γλωσσικών γνώσεων
[69] ΔΕΚ υπόθ. C- 281/98, απαγορεύεται στους εργοδότες να υποχρεώνουν τους υποψηφίους διαγωνισμού που διεξάγεται με σκοπό την πρόσληψη προσωπικού να αποδεικνύουν τις γλωσσικές γνώσεις τους με την προσκόμιση αποκλειστικά και μόνο ενός συγκεκριμένου διπλώματος

β)Είναι δυνατόν να αποκλειστεί κοινοτικός αλλοδαπός από κάποιες δραστηριότητες οι οποίες λόγω του του ιδιαίτερου χαρακτήρα τους και του πλαισίου εντός του οποίου ασκούνται είναι επιτρεπτό να τίθενται μόνο σε ιθαγένειας [70].

2.6.11. Οι Εταιρείες

Οι εταιρίες οι οποίες απολαμβάνουν την ελευθερία εγκατάστασης, νοούνται οι εταιρίες που:

α) έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και

β) έχουν την καταστατική έδρα τους, την κεντρική διοίκηση ή την κύρια εγκατάσταση τους εντός της κοινότητας.

Κρίθηκε δικαστικώς ότι τόπος της έδρας τους, της κεντρικής διοίκησης τους ή της κύριας εγκατάστασης μιας εταιρίας χρησιμεύει, όπως η ιθαγένεια ως προς τα φυσικά πρόσωπα, για τον προσδιορισμό της σύνδεσης τους με την έννομη τάξη ενός κράτους μέλους[71].

Εταιρίες θεωρούνται οι εταιρίες αστικού ή εμπορικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των συνεταιρισμών και των άλλων νομικλων προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, με εξαίρεση εκείνων που δεν επιδιώκουν κερδοσκοπικό σκοπό. Ομόφωνη είναι η θεωρία ότι στις εταιρίες περιλαμβάνονται όλες οι ενώσεις προσώπων τόσο του αστικού όσο και του εμπορικού δικαίου είτε αυτές έχουν είτε όχι νομική προσωπικότητα[72].

[70] ΔΕΚ υπόθ. C-13/1976, Αθλητές από άλλα κράτη μέλη μπορούν να αποκλειστούν από την εθνική ομάδα του κράτους υποδοχής
[71] ΔΕΚ, υπόθ. C-270/83 (Επ./Γαλλίας) Συλλ.1986,273
[72] Ο.Π.5, σελ. 449

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων είναι μια από τις επιτυχίες του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Έχει συμβάλει στην οικοδόμηση της εσωτερικής αγοράς προς όφελος των ευρωπαίων πολιτών και επιχειρήσεων και αποτελεί τον πυρήνα των πολιτικών της ΕΕ. Η σημερινή εσωτερική αγορά επιτρέπει σε περισσότερους από 490 εκατομμύρια κατοίκους να αγοράζουν και να πωλούν με ευκολία προϊόντα στα 27 κράτη μέλη. Παρέχει στους καταναλωτές μεγάλη δυνατότητα επιλογής προϊόντων και τους επιτρέπει να κάνουν τις αγορές τους με βάση την καλύτερη διαθέσιμη προσφορά. Ταυτόχρονα, η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων είναι συμφέρουσα και για τις

επιχειρήσεις. Σχεδόν το 75 % των συναλλαγών στο εσωτερικό της ΕΕ αφορά τα εμπορεύματα. Η εσωτερική ευρωπαϊκή αγορά που δημιουργήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες επιτρέπει στις επιχειρήσεις της ΕΕ να δημιουργήσουν ένα ισχυρό οικοδόμημα σε ένα ελεύθερο, πολύμορφο και ανταγωνιστικό περιβάλλον. Αυτή η εσωτερική ισχύς δίνει ώθηση στην ανάπτυξη και τη δημιουργία απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παρέχει στις επιχειρήσεις της ΕΕ τους πόρους που χρειάζονται για να επιτύχουν και σε άλλες παγκόσμιες αγορές. Μια εσωτερική αγορά αγαθών η οποία λειτουργεί σωστά έχει, λοιπόν, καθοριστική σημασία για τη σημερινή και τη μελλοντική ευημερία της ΕΕ σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία [73]. Είναι μια από τις οικονομικές ελευθερίες που θέσπισε η συνθήκη ΕΚ. Τα άρθρα 28 έως 30 της συνθήκης ΕΚ ορίζουν το πεδίο και το περιεχόμενο αυτής της αρχής, απαγορεύοντας τους αδικαιολόγητους περιορισμούς στο εσωτερικό της ΕΕ όσον αφορά το εμπόριο. Σήμερα, η εσωτερική αγορά υπερβαίνει τα όρια αυτών των τριών άρθρων της Συνθήκης. Η εναρμονισμένη νομοθεσία σε πολλούς τομείς έχει διασαφηνίσει το νόημα της εσωτερικής αγοράς και έχει οριοθετήσει την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών με συγκεκριμένους όρους για συγκεκριμένα προϊόντα. Παρ' όλα αυτά, παραμένει αναλλοίωτη η θεμελιώδης λειτουργία της αρχής της Συνθήκης ως ακρογωνιαίου λίθου και διχτυού ασφαλείας για την εσωτερική αγορά[74].

Ωστόσο, η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων δεν είναι αυτοσκοπός. Σε ειδικές περιστάσεις, ορισμένες επιτακτικές πολιτικές προτεραιότητες μπορεί να καθιστούν απαραίτητη την επιβολή περιορισμών ή ακόμη και απαγορεύσεων που, αν και εμποδίζουν το ελεύθερο εμπόριο, εξυπηρετούν σημαντικούς στόχους όπως η προστασία του περιβάλλοντος ή της υγείας του ανθρώπου. Σε συνθήκες σημαντικών εξελίξεων σε παγκόσμια κλίμακα, δεν είναι περίεργο το γεγονός ότι τα τελευταία έτη έχουν επιβληθεί ορισμένα «οικολογικά κριτήρια» στη ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών αυτό δείχνει ότι,

[73] ανακοίνωση της Επιτροπής «Η εσωτερική αγορά αγαθών: ακρογωνιαίος λίθος της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης», COM(2007) 35 τελικό.
[74] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/art34-36/new_guide_el.pdf

με την πάροδο του χρόνου, μπορεί να αλλάζει ο τρόπος θεώρησης ορισμένων αιτιολογήσεων. Είναι, συνεπώς, πάγιο καθήκον, κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ, να επιχειρείται ο συμβιβασμός διαφορετικών, ενίοτε και αντικρουόμενων στόχων και να διασφαλίζεται η υιοθέτηση μιας ισορροπημένης και αναλογικής προσέγγισης. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων σήμερα διέπεται από πολλές πολιτικές και εντάσσεται ομαλά σε μια υπεύθυνη εσωτερική αγορά η οποία εγγυάται εύκολη πρόσβαση σε αγορά η οποία εγγυάται εύκολη πρόσβαση σε προϊόντα υψηλής ποιότητας, σε συνδυασμό με υψηλό βαθμό προστασίας των άλλων δημόσιων συμφερόντων.

3.1. Νομικό Πλαίσιο

Οι βασικές διατάξεις της Συνθήκης οι οποίες διέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων είναι:

α) το άρθρο 34 ΣΛΕΕ, το οποίο αφορά τις εισαγωγές στο εσωτερικό της ΕΕ και απαγορεύει τους «ποσοτικούς περιορισμούς καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος» μεταξύ των κρατών μελών.

β) το άρθρο 35 ΣΛΕΕ, το οποίο αφορά τις εξαγωγές από ένα κράτος μέλος προς ένα άλλο και παρομοίως απαγορεύει «τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εξαγωγών καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος» και

γ) το άρθρο 36 ΣΛΕΕ, το οποίο προβλέπει

παρεκκλίσεις όσον αφορά τις προβλεπόμενες στα άρθρα 34 και 35 ΣΛΕΕ ελευθερίες της εσωτερικής αγοράς, οι οποίες είναι αιτιολογημένες για συγκεκριμένους λόγους. Το κεφάλαιο της Συνθήκης που αφορά την απαγόρευση των ποσοτικών περιορισμών μεταξύ των κρατών μελών περιλαμβάνει επίσης διατάξεις του άρθρου 37 ΣΛΕΕ σχετικά με τη ρύθμιση κρατικών μονοπωλίων εμπορικού χαρακτήρα[75].

[75] http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.2.html

3.2. Η Έννοια των όρων εμπορεύματα, ελεύθερη κυκλοφορία

Τα άρθρα 34 και 35 ΣΛΕΕ καλύπτουν όλους τους τύπους εισαγωγών και εξαγωγών αγαθών και προϊόντων. Το φάσμα των καλυπτόμενων αγαθών είναι τόσο ευρύ όσο και το φάσμα των υπαρχόντων αγαθών, εφόσον αυτά έχουν οικονομική αξία: «με τον όρο αγαθά, κατά την έννοια της Συνθήκης, πρέπει να νοούνται τα προϊόντα τα οποία μπορούν να αποτιμηθούν σε χρήμα και τα οποία είναι ικανά να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορικών συναλλαγών» [76].

Στις αποφάσεις του, το Δικαστήριο έχει διασαφηνίσει σε αρκετές περιπτώσεις τον σωστό χαρακτηρισμό ενός συγκεκριμένου προϊόντος. Τα έργα τέχνης πρέπει να αντιμετωπίζονται ως εμπορεύματα [77]. Τα κέρματα που δεν κυκλοφορούν πλέον ως νόμισμα εμπίπτουν επίσης στον ορισμό των εμπορευμάτων, όπως και τα χαρτονομίσματα και οι επιταγές[78], όχι όμως και οι δωρεές σε είδος[79]. Τα απόβλητα πρέπει να θεωρούνται ως εμπορεύματα, ακόμη και όταν δεν είναι ανακυκλώσιμα, αλλά αποτελούν αντικείμενο εμπορικής συναλλαγής. Η ηλεκτρική ενέργεια[80] και το φυσικό αέριο[81] θεωρούνται επίσης εμπορεύματα, όχι όμως και τα τηλεοπτικά σήματα[82] .

Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων σημαίνει κατάργηση όλων των φραγμών στις εισαγωγές και εξαγωγές των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών.

Ως ελεύθερη κυκλοφορία νοείται η οριστική διέλευση του προϊόντος από τα ενδοκοινοτικά αλλά και από τα εξωτερικά όργανα της Κοινότητας και όχι η

[76] ΔΕΚ, Υπόθ.C- 7/68, *Επιτροπή* κατά *Ιταλίας,* Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 805

[77] ΔΕΚ, Υπόθ. C- 7/78, *Thompson,* Συλλογή 1978, σ. 681.

[78]ΔΕΚ. Υπόθ C-358/93, *Bordessa κ.λπ.,* Συλλογή 1995, σ. I-361.

[79]ΔΕΚ, Υπόθ. C-318/07, *Persche*, Συλλογή 2009, σ. I-359, σκέψη 29.

[80] ΔΕΚ. Υπόθ. C-393/92, *Almelo* κατά *Energiebedrijf Ijsselmij,* Συλλογή 1994, σ. I-1477.

[81] ΔΕΚ. Υπόθ. C-159/94, *Επιτροπή* κατά *Γαλλίας,* Συλλογή 1997, σ. I-5815

[82] ΔΕΚ. Υπόθ. C-155/73, *Sacchi*, Συλλογή 1974, σ. 217.

προσωρινή αποστολή ενός προϊόντος σε μια άλλη χώρα για παροχή ορισμένης υπηρεσίας[83].

3.3. Τελωνειακή Ένωση

Μια τελωνειακή ένωση είναι ένα στάδιο πολυεθνικής ολοκλήρωσης, κατά το οποίο τα μέλη αναλαμβάνουν με Συνθήκη την υποχρέωση να μην επιβάλλουν στις μεταξύ των συναλλαγές κανέναν τελωνειακό δασμό ή φόρο με ανάλογο αποτέλεσμα και κανέναν ποσοτικό περιορισμό, και την υποχρέωση να εφαρμόζουν ένα κοινό τελωνειακό δασμολόγιο στις σχέσεις τους με τρίτα κράτη. Το κοινό τελωνειακό δασμολόγιο συνεπάγεται, όχι μόνο μια κοινή τελωνειακή πολιτική, αλλά και μια κοινή πολιτική εξωτερικού εμπορίου. Επιπλέον, στην τελωνειακή ένωση η ελεύθερη κυκλοφορία ισχύει για όλα τα προϊόντα, οποιασδήποτε προέλευσης, πράγμα που συνεπάγεται την κατάργηση των τελωνειακών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα[84].

Το άρθρο 30 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 25 ΕΚ) απαγορεύει όλους τους τελωνειακούς δασμούς και τις φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος. Κατά πάγια νομολογία, μια χρηματική επιβάρυνση, όσο μικρή και αν είναι, και ανεξάρτητα από το πώς χαρακτηρίζεται και από τον τρόπο εφαρμογής της, η οποία επιβάλλεται μονομερώς στα εμπορεύματα λόγω διέλευσης συνόρων και η οποία δεν αποτελεί τελωνειακό δασμό με την αυστηρή έννοια του όρου, συνιστά επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος βάσει του άρθρου30 ΣΛΕΕ (241)[85].

Ο όρος τελωνειακή ένωση καλύπτει όχι μόνο την κατάργηση των δασμών και των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος, όπως επίσης και την εισαγωγή κοινού εξωτερικού δασμολογίου, αλλά και την εξάλειψη

[83] Ο.Π.5, σελ.406
[84] Ο.Π.4, σελ. 84
[85] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/art34-36/new_guide_el.pdf

όλων των τελωνειακών, φορολογικών και τεχνικών συνόρων μεταξύ κρατών μελών[86].

3.3.1. Απαγόρευση εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών

Δασμός νοείται κάθε χρηματική επιβάρυνση που επιβάλλεται σε κάποιο προϊόν επειδή αυτό βαίνει τα εθνικά σύνορα. Το ποσοστό της επιβάρυνσης προσδιορίζεται με βάση ένα φορολογικό συντελεστή και περιέχεται σε αντίστοιχο κατάλογο, που ονομάζεται δασμολόγιο. Οι εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί απαγορεύονται[87].

3.3.2. Μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος

Στην υπόθεση *Dassonville,* το Δικαστήριο όρισε μια ερμηνεία της έννοιας και του πεδίου εφαρμογής των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος: «Όλοι οι εμπορικοί κανόνες που τίθενται σε εφαρμογή από τα κράτη μέλη, οι οποίοι μπορούν να παρεμποδίσουν, άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο πρέπει να θεωρούνται μέτρα τα οποία έχουν ισοδύναμο αποτέλεσμα με τους ποσοτικούς περιορισμούς.» Ο ορισμός αυτός έχει επιβεβαιωθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου με μικρές παραλλαγές. Ο όρος «εμπορικοί κανόνες» δεν χρησιμοποιείται συνήθως σήμερα, εφόσον η μέθοδος Dassonville δεν περιορίζεται πλέον στους εμπορικούς κανόνες, αλλά καλύπτει, παραδείγματος χάριν, τεχνικούς κανονισμούς[88].

Κρίθηκε από το δικαστήριο ότι η επιβάρυνση όσο μικρή και να είναι δεν παύει να αποτελεί εμπόδιο κατά την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και δεν μπορεί να εξαρτηθεί η νομιμότητα από το μέγεθος της επιβάρυνσης[89]. Επίσης απαγορεύεται ακόμη και αν η επιβάρυνση δεν επιβάλλεται για όφελος του κράτους[90].

---

[86] Ο.Π.5, σελ.408
[87] Άρθρο 30 ΣυνθΛΕΕ
[88] ΔΕΚ. Υπόθεση 8/74, *Dassonville,* Συλλογή 1974, σ. 411.
[89] ΔΕΚ. Υποθεση 46/76 ,Bauhis , Συλλ. 1977,5
[90] ΔΕΚ. Υποθεση, 63/74, Estero, Συλλ.1975.281

3.3.2.1. Εξαιρέσεις

Το άρθρο 36 ΣΛΕΕ επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος με τους ποσοτικούς περιορισμούς εφόσον δικαιολογούνται από γενικό συμφέρον μη οικονομικού χαρακτήρα (π.χ. δημόσια ηθική, δημόσια τάξη ή δημόσια ασφάλεια). Αυτές οι εξαιρέσεις στη γενική αρχή πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά, και τα εθνικά μέτρα δεν μπορούν να συνιστούν μέσο αυθαίρετης διάκρισης ή συγκαλυμμένο περιορισμό του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών. Εξαιρέσεις δεν δικαιολογούνται πλέον εάν έχει τεθεί σε ισχύ ενωσιακή νομοθεσία στον ίδιο τομέα η οποία τις απαγορεύει. Τέλος, τα μέτρα πρέπει να έχουν άμεση επίδραση στο δημόσιο συμφέρον το οποίο έχουν ως στόχο να προστατεύσουν, και να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο επίπεδο (αρχή της αναλογικότητας).

Επιπλέον, το Δικαστήριο αναγνώρισε στη νομολογία του (υπόθεση «Cassis de Dijon») ότι τα κράτη μέλη μπορούν να προβαίνουν σε εξαιρέσεις από την απαγόρευση μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος λόγω επιτακτικών αναγκών (που σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με την αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελέγχων, τη νομιμότητα των εμπορικών συναλλαγών, την προστασία των καταναλωτών και την προστασία του περιβάλλοντος). Τα κράτη μέλη οφείλουν να κοινοποιούν τα εθνικά μέτρα εξαίρεσης στην Επιτροπή. Θεσπίστηκαν διαδικασίες ανταλλαγής πληροφοριών και ένας μηχανισμός παρακολούθησης με στόχο τη διευκόλυνση της εποπτείας των εθνικών μέτρων εξαίρεσης (όπως προβλέπεται στα άρθρα 114 και 117 ΣΛΕΕ, στην απόφαση 3052/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 1995 και στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2679/98 του Συμβουλίου της 7ης Δεκεμβρίου 1998). Αυτό συγκεκριμενοποιήθηκε περαιτέρω με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 764/2008 για

την αμοιβαία αναγνώριση, που εγκρίθηκε το 2008 ως μέρος του αποκαλούμενου νέου νομοθετικού πλαισίου[91].

α) Ανταποδοτικά τέλη

Διάφορες χρηματικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται στον εισαγωγέα ή εξαγωγέα για πληρωμή κάποιας υπηρεσίας που παρέχεται στον εισαγωγέα ή εξαγωγέα, δεν μπορούν να θεωρηθούν μέτρα ισοδύναμου προς δασμό αποτελέσματος. Προκειμένου να αποφθεχθούν οι καταστρατηγήσεις με έμμεσο τρόπο το Δικαστήριο έθεσε αυστηρά κριτήρια, έτσι η χρηματική επιβάρυνση ή όπως αλλιώς την ονομάζουν πρέπει να :

1) να αποτελεί αμοιβή για πράγματι προσφερθείσα υπηρεσία στον εισαγωγέα ή εξαγωγέα,

2) από την προσαχθείσα υπηρεσία ο ενδιαφερόμενος πρέπει να αποκομίζει ένα πραγματικό όφελος

3) το ύψος της χρηματικής επιβάρυνσης πρέπει να αντιστοιχεί στην αξία της υπηρεσίας που παρασχέθηκε και στο κόστος της[92].

β) φορολογικές επιβαρύνσεις

Τα κράτη μέλη δεν επιβάλλουν στα προϊόντα άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους οποιασδήποτε φύσης, ανώτερους από εκείνους που επιβαρύνουν άμεσα ή έμμεσα τα ομοειδή εθνικά προϊόντα. Τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα επιβολής φορολογίας στα προϊόντα είτε αυτά είναι εισαγόμενα είτε εθνικά, υπό τον όρο όμως ότι δεν θα υπάρχει διακριτική φορολογική επιβάρυνση των εισαγόμενων έναντι των εθνικών. Συνεπώς ένα η φορολογική επιβάρυνση απορρέει από ένα γενικό εσωτερικό σύστημα φόρων, που πλήττει με ενιαία κριτήρια τόσο τα εγχώρια προϊόντα όσο και τα εισαγόμενα δεν μπορεί να θεωρηθεί μέτρο ισοδύναμου προς δασμό αποτελέσματος[93].

[91] http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.2.html
[92] ΔΕΚ υποθ. 339/73 (Rewe) Συλλ.1973, 1039
[93] ΔΕΚ υποθ. 132/78 (Denkavit) Συλλ. 1979, 1923

γ) Επιβαρύνσεις προβλεπόμενες από το κοινοτικό Δίκαιο

Δεν έχουν χαρακτήρα μέτρου ισοδύναμου προς δασμό αποτελέσματος, οι χρηματικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται για διενέργεια ελέγχου, ο οποίος όμως προβλέπεται ενιαία από το κοινοτικό δίκαιο ή προβλέπεται σε κάποια διεθνή συνθήκη[94].

3.3.3. Το Κοινό Δασμολόγιο

Το άλλο στοιχείο που συνθέτει την έννοια της τελωνειακής ένωσης είναι η εισαγωγή ενός κοινού δασμολογίου, με βάση το οποίο καθορίζονται οι φορολογικές επιβαρύνσεις των προϊόντων που εισάγονται στην τελωνειακή ένωση από τρίτες χώρες.

Εγγενής στην έννοια της τελωνειακής ένωσης είναι η συνύπαρξη του εσωτερικού δασμολογικού αφοπλισμού με ένα κοινό τελωνειακό δασμολόγιο, το οποίο εφαρμόζεται από όλα τα κράτη μέλη στις εισαγωγές από τρίτες χώρες. Τα προϊόντα τρίτων χωρών πρέπει να εκτελωνίζονται μία μόνον φορά κατά την εισαγωγή σε ένα κράτος μέλος και κατόπιν μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα σε όλον τον κοινό τελωνειακό χώρο. Για να επέλθει, όμως, συμφωνία πάνω σε ένα ενιαίο εξωτερικό δασμολόγιο, έπρεπε να γίνουν διάφοροι συμβιβασμοί και να ευρεθούν δύσκολες ισορροπίες, δεδομένων των διαφορετικών εθνικών συμφερόντων, που σχετίζονταν με τα διάφορα προϊόντα, τα οποία θα ήθελε να προστατεύσει κάθε κράτος. Το κοινό τελωνειακό δασμολόγιο, που θεσπίστηκε από τους ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα το 1968, είναι επομένως ένα μεγάλο επίτευγμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (άρθρο 28 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 23 ΣΕΚ). Το κοινό τελωνειακό δασμολόγιο συνεπάγεται, όχι μόνο μια κοινή τελωνειακή πολιτική, αλλά και μια κοινή πολιτική εξωτερικού εμπορίου. Επιπλέον, στην τελωνειακή ένωση η ελεύθερη κυκλοφορία ισχύει για όλα τα προϊόντα, οποιασδήποτε προέλευσης,

[94] ΔΕΚ υποθ 89/76 (Επι/ Ολλανδία) Συλλ. 1977, 1355

πράγμα που συνεπάγεται την κατάργηση των τελωνειακών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα[95].

3.4. Ποσοτικοί Περιορισμοί

Η δημιουργία της τελωνειακής ένωσης με την απαγόρευση κάθε εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού ή άλλου μέτρου ισοδύναμου αποτελέσματος και η εφαρμογή ενός κοινού δασμολογίου έναντι των κρατών μελών δεν είναι αρκετό για να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων[96]. Τα κράτη θα μπορούσαν χωρίς να επιβάλλουν δασμούς να επιτρέπου την εισαγωγή περιορισμένων ποσοτήτων.

Προκειμένου να αποτραπεί αυτό η Συνθήκη απαγορεύει επιπλέον τους ποσοτικούς περιορισμούς.

Ως ποσοτικοί περιορισμοί έχουν οριστεί τα μέτρα τα οποία ισοδυναμούν με ολικό ή μερικό περιορισμό των εισαγωγών ή των εμπορευμάτων σε καθεστώς διαμετακόμισης[97]. Σύμφωνα με άποψη η οποία έχει διατυπωθεί, ως ποσοτικός περιορισμός μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε κρατικό μέτρο που είτε εμποδίζει κατά ποσότητα ή αξία, είτε εντελώς απαγορεύει ή ουσιαστικά αποκλείει την εισαγωγή, εξαγωγή ή διαμετακόμιση ενός εμπορεύματος του οποίου η πώληση επιτρέπεται σε άλλα κράτη μέλη[98]. Τέτοια μέτρα είναι η ρητή απαγόρευση ή η επιβολή συστήματος ποσοστώσεων[99] , δηλαδή οι ποσοτικοί περιορισμοί που εφαρμόζονται όταν καλύπτονται ορισμένα όρια εισαγωγών ή εξαγωγών. Εντούτοις, σε αυτό το άρθρο υπάγονται μόνο οι ποσοστώσεις μη δασμολογικού χαρακτήρα, εφόσον οι ποσοστώσεις δασμολογικού χαρακτήρα καλύπτονται από το άρθρο 30 ΣΛΕΕ. Ένας ποσοτικός περιορισμός μπορεί να βασίζεται σε κανονιστικές διατάξεις ή απλά

[95] Ο.Π. 4, σελ 81
[96] Ο.Π. 5, σελ 416
[97] Υπόθεση 2/73, *Geddo,* Συλλογή 1972–1973, σ. 641.
[98] Ο.Π. 60, σελ.30
[99] Υπόθεση 13/68, *Salgoil,* Συλλογή 1965–1968, σ. 825

να αποτελεί διοικητική πρακτική. Έτσι, ένα καλυμμένο σύστημα ποσοστώσεων εμπίπτει στο άρθρο 34 ΣΛΕΕ[100].

3.5. Απαγόρευση Φορολογικών Διακρίσεων

Κρίσιμη διάταξη για την απαγόρευση των φορολογικών διακρίσεων είναι το άρθρο 110 ΣυνθΛΕΕ[101]. Οι ρυθμίσεις του ως άνω άρθρου θεωρούνται θεμελιώδεις για την επίτευξη των στόχων της Ένωσης και ιδιαίτερα για τη δημιουργία κοινής αγοράς[102], καθώς εγγυάται την πλήρη ουδετερότητα των εσωτερικών φόρων όσον αφορά τον ανταγωνισμό εγχώριων και εισαγόμενων αγαθών[103] , ενώ επιδιώκει την καταπολέμηση ενεργειών που εμποδίζουν -έστω έμμεσα- την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και τη δημιουργία συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού[104]. Με τους κανόνες αυτούς απαγορεύεται να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση τα προϊόντα παραγωγής και προέλευσης άλλων κρατών μελών, σε σχέση με τα προϊόντα της χώρας στην οποία αυτά τίθενται σε κυκλοφορία[105]. Όπως είναι προφανές, το άρ. 110 ΣΛΕΕ δεν έχει σκοπό να θίξει τη φορολογική κυριαρχία των κρατών μελών, τα οποία εξακολουθούν να έχουν την εξουσία καθορισμού του συστήματος φορολόγησης και του ύψους των επιβληθέντων φόρων. Αντιθέτως, σκοπός του συγκεκριμένου άρθρου είναι να καταδικάσει τη διαφορετική σε σχέση με τα εγχώρια προϊόντα μεταχείριση των εισαγόμενων προϊόντων, η οποία βασίζεται άμεσα ή έμμεσα στην προέλευση των τελευταίων[106]. καθιερώνεται η

---

[100] Ο.Π. 85

[101]< κανένα κράτος μέλος δεν επιβάλλει άμεσα ή έμμεσα στα προϊόντα άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους οποιασδήποτε φύσεως, ανώτερους από εκείνους που επιβαρύνουν άμεσα ή έμμεσα τα ομοειδή εθνικά προϊόντα. Επίσης, βάσει της παρ. 2 του ίδιου άρθρου, κανένα κράτος μέλος δεν επιβάλλει στα προϊόντα των άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους, η φύση των οποίων οδηγεί έμμεσα στην προστασία άλλων προϊόντων.>

[102] ΔΕΚ απόφ. 4.4.1968, υπόθ. 27/67, *Fink-Frucht,* Συλλ. Νομ. 1965-1968 (ελλ. έκδ.), σ. 747.

[103] ΔΕΚ απόφ. 11.7.1985, υπόθ. 278/83, *Επιτροπή κατά Ιταλίας,* Συλλ. Νομ. 1985, σ. 2503 και ΔΕΚ απόφ. 27.2.1980, υπόθ. 168/78, *Επιτροπή κατά Γαλλίας,* Συλλ. Νομ. 1980 (ελλ. έκδ.), σ. 181.

[104] ΔΕΚ απόφ. 27.2.1980, υπόθ. 170/78, *Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου,* Συλλ. Νομ. 1980 (έλλ. έκδ.), σ. 207.

[105] ΔΕΚ απόφ. 4.4.1968, υπόθ. 34/67, *Gebrüder Lück,* Συλλ. Νομ. 1965-1968 (ελλ. έκδ.), σ. 763.

[106] Αναγνωστοπούλου-Γιαννάκου, Άρθρο 90 ΕΚ, σε: Σκουρή (επιμ.), *Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα,* Αθήνα-Κομοτηνή: 2003, σ. 807 επ. Να σημειωθεί ότι η ρύθμιση του άρ. 110 ΣΛΕΕ καλύπτει όλα τα προϊόντα που προέρχονται από τα κράτη μέλη,

αρχή της ουδετερότητας των εσωτερικών φόρων έναντι των εθνικών και των εισαγόμενων προϊόντων, που στοχεύει στην ίση αντιμετώπισή τους από το φόρο και ως εκ τούτου, στην εξασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού, και δη ανόθευτου, στο ενδοκοινοτικό εμπόριο[107].

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΕΚ, η απαγόρευση των φορολογικών διακρίσεων που καθιερώνεται στο άρ. 110 ΣΛΕΕ αποτελεί γενικό και διαρκή κανόνα της κοινοτικής τάξης[108].

Ως επιβάρυνση μπορεί να θεωρηθεί εκείνη που επιβάλλεται στα ομοειδή εθνικά προϊόντα σε οποιοδήποτε στάδιο παραγωγής, εμπορίας, χρησιμοποίησης ή κατανάλωσης του προϊόντος: από τη μία, η άμεση επιβάρυνση τίθεται επί των έτοιμων προϊόντων και από την άλλη, η έμμεση επιβάρυνση θεωρείται αυτή που επιβάλλεται στις πρώτες ύλες, τα μέρη που αποτελούν το προϊόν, τα ανταλλακτικά του και γενικώς τα ημιτελή προϊόντα[109].

Στην έννοια της έμμεσης επιβάρυνσης περιλαμβάνονται και περιπτώσεις όπου οι εθνικοί φορολογικοί κανόνες εφαρμόζονται μεν τυπικά αδιακρίτως τόσο στα εγχώρια όσο και στα εισαγόμενα προϊόντα, αλλά καταλήγουν δε σε δυσμενέστερη φορολογική μεταχείριση των τελευταίων[110].

περιλαμβανομένων και των προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών που έχουν τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία.

[107] Βας. Κουγέας- Ευαγ. Μπάλτα, Ευρωπαϊκό Φορολογικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2009, σ. 28.

[108] ΔΕΚ απόφ. 16.6.1966, υπόθ. 57/65, *Alfons Lütticke,* Συλλ. Νομ. 1965-1968 (ελλ. έκδ.), σ. 293, όπου το Δικαστήριο αναγνώρισε στο πρώην άρ. 90 παρ. 1 ΣυνθΕΚ άμεσο αποτέλεσμα και τόνισε ότι η υπό κρίση διάταξη έχει ως σκοπό την εξασφάλιση της ισότητας των υπηκόων της Κοινότητας έναντι των εθνικών νομοθεσιών, συνιστώντας έτσι το αναγκαίο θεμέλιο της κοινής αγοράς στο φορολογικό τομέα.

[109] ΔΕΚ απόφ. 1.12.1965, υπόθ. 45/64, *Επιτροπή κατά Ιταλίας,* Συλλ. Νομ. 1965-1968 (ελλ. έκδ.), σ.173.

[110] ΔΕΚ απόφ. 9.5.1985, υπόθ. 112/84, *Humblot,* Συλλ. Νομ. 1985, σ. 1367, όπου το Δικαστήριο θεώρησε ότι το γαλλικό φορολογικό σύστημα που επέβαλε ετήσιο φόρο σε αυτοκίνητα που είχαν ιπποδύναμη μέχρι 16 CV προοδευτικά κατ' ανώτατο ποσό μέχρι 110 γαλλικά φράγκα, ενώ για τα αυτοκίνητα άνω των 16 CV επέβαλε εφάπαξ φόρο 5.000 γαλλικών φράγκων, συνιστούσε έμμεση διαφοροποίηση, διότι όλα τα αυτοκίνητα άνω των 16 CV ήταν εισαγόμενα και παραβίαζε έτσι την αρχή της ουδετερότητας. Βλ. Κοτσίρη, *Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο,* Αθήνα-Θεσσαλονίκη: 2003, σ. 192 επ.

3.6. Τα Κρατικά Εμπορικά Μονοπώλια

Πέραν από την επιβολή δασμών ή ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές ή εξαγωγές ή τη επιβολή μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων κινδυνεύει και από τα εμπορικά κρατικά μονοπώλια. Το μονοπώλιο πρέπει να είναι κρατικό με τη νομική έννοια και όχι την οικονομική. Πρέπει να πρόκειται για αποκλειστικό δικαίωμα του κράτους ή κάποιας υπηρεσίας που ελέγχεται από το κράτος. Το κρατικό μονοπώλιο πρέπει να είναι και εμπορικό, δηλαδή πρέπει να αναφέρεται σε εμπορικές συναλλαγές και σε προϊόντα, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορικών ανταλλαγών[111]. Τα μονοπώλια παραγωγής ενός συγκεκριμένου προιόντος, τα μονοπώλια παροχής υπηρεσιών όπως επίσης τα καθαρά ταμιακά μονοπώλια, δεν περιλαμβάνονται στην έννοια του κρατικού εμπορικού μονοπωλίου[112]

Τα κράτη μέλη διαρρυθμίζουν τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα κατά τρόπο, ώστε να αποκλείεται, ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως, οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών. Αυτές οι διατάξεις εφαρμόζονται σε κάθε οργανισμό με τον οποίο κράτος μέλος, νομικά ή πραγματικά ελέγχει, διευθύνει ή επηρεάζει αισθητά, άμεσα ή έμμεσα, τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές μεταξύ των κρατών μελών[113]. Τα κράτη μέλη δεν λαμβάνουν νέα μέτρα τα οποία είναι αντίθετα προς τις παραπάνω αρχές ή περιορίζουν την έκταση εφαρμογής των άρθρων των σχετικών με την απαγόρευση των δασμών και των ποσοτικών περιορισμών μεταξύ των κρατών μελών. Στην περίπτωση κρατικού μονοπωλίου εμπορικού χαρακτήρα που συνεπάγεται ρύθμιση, η οποία αποσκοπεί να διευκολύνει τη διάθεση ή την αξιοποίηση των γεωργικών προϊόντων, πρέπει να εξασφαλισθούν, κατά την εφαρμογή των κανόνων του παρόντος άρθρου, ισοδύναμες εγγυήσεις για την απασχόληση και το βιοτικό επίπεδο των ενδιαφερομένων παραγωγών[114].

---

[111] Ο.Π.5, σελ.425-426

[112] ΔΕΚ υποθ C- 17/94 (Gervais). Συλλ. 1995,1-4353

[113] Άρθρο 106 ΣυνθΛΕΕ

[114] http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/15/05/05/?lang=gr&all=1&s=1&e=10

Στην αρχή σχεδόν όλα τα εμπορικά μονοπώλια παρουσίαζαν προβλήματα ως προς τις διατάξεις του άρθρου 37 (ΣΕΚ). Γι' αυτό, η Επιτροπή, ήδη από το 1962, κίνησε μια σειρά διαδικασιών έναντι των κρατών μελών που αρνούνταν ή αμελούσαν να διευθετήσουν προοδευτικά τα μονοπώλιά τους. Οι προσπάθειες της Επιτροπής προσκόπτανε πάνω στην αντίδραση των κρατών μελών τα οποία διαχειρίζονταν μονοπώλια αποδοτικά, όπως του καπνού και του οινοπνεύματος, ή θεωρούμενα σημαντικά για τον εφοδιασμό της χώρας, όπως το γαλλικό μονοπώλιο πετρελαίου. Το 1980, με δέκα χρόνια καθυστέρηση σχετικά με το χρονοδιάγραμμα που προέβλεπε η Συνθήκη, πέτυχε η Επιτροπή να φθάσει στην τελική φάση της διευθέτησης των εθνικών μονοπωλίων εμπορικού χαρακτήρα, αλλά ορισμένα κράτη μέλη συνεχίζουν τις αψιμαχίες οπισθοφυλακής για τη διατήρηση ορισμένων προνομίων των μονοπωλίων τους, όπως τα αποκλειστικά δικαιώματα εισαγωγής και εξαγωγής αερίου και ηλεκτρισμού[115].

Η Συνθήκη δεν απαγορεύει τα κρατικά μονοπώλια αλλά στόχος της είναι η προοδευτική διαρρύθμιση τους έτσι ώστε να μην αντίκεινται στις αρχές του κοινοτικού δικαίου. Στην υπόθεση Mangehera αποφασίστηκε ότι η επιβαλλόμενη υποχρέωση από την Συνθήκη έχει σκοπό την εξασφάλιση του σεβασμού του θεμελιώδους κανόνα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στο σύνολο της κοινής αγοράς[116]. Στην υπόθεση Hansen διασαφηνίστηκε η Συνθήκη έχει σκοπό να υποβάλει την πολιτική πωλήσεως ενός δημόσιου μονοπωλίου στις απαιτήσεις της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και της ισότητας των ευκαιριών που πρέπει να είναι εξασφαλισμένη για τα εισαγόμενα προϊόντα από άλλα κράτη μέλη[117].

3.7. Αιτιολόγηση των Εμπορικών Φραγμών

Το άρθρο 36 ΣΛΕΕ απαριθμεί τους λόγους τους οποίους θα μπορούσαν να επικαλεστούν τα κράτη μέλη για να δικαιολογήσουν τα εθνικά μέτρα που

[115] συστάσεις της Επιτροπής: 83/403, 87/390, και 88/90
[116] ΔΕΚ υποθ. 59/75 (Mangehera) Συλλ.1976, 91
[117] ΔΕΚ υποθ. 91/78 (Hansen) Συλλ.1979, 935

εμποδίζουν το διασυνοριακό εμπόριο. Οι διατάξεις των άρθρων 34και 35 δεν αντιτίθενται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς εισαγωγών, εξαγωγών ή διαμετακομίσεων που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας ηθικής, δημόσιας τάξης, δημοσίας ασφαλείας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων και των ζώων ή προφυλάξεως των φυτών, προστασίας των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία, ή προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας. Η νομολογία του Δικαστηρίου προβλέπει επίσης συμπληρωματικές επιτακτικές ανάγκες (π.χ. προστασία του περιβάλλοντος) τις οποίες μπορούν επίσης να επικαλεστούν τα κράτη μέλη για να δικαιολογήσουν τη λήψη εθνικών μέτρων. Το Δικαστήριο ερμηνεύει συσταλτικά τον κατάλογο των εξαιρέσεων του άρθρου 36 ΣΛΕΕ που όλες αφορούν συμφέροντα μη οικονομικού χαρακτήρα[118]. Ακόμη, κάθε μέτρο πρέπει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας. Το βάρος της απόδειξης κατά την αξιολόγηση των μέτρων που λαμβάνονται σύμφωνα με το άρθρο 36 ΣΛΕΕ βαρύνει τα κράτη μέλη[119], αλλά όταν ένα κράτος μέλος παρέχει πειστικές δικαιολογίες, τότε η Επιτροπή είναι αυτή που οφείλει να αποδείξει ότι τα μέτρα που έχουν ληφθεί δεν είναι τα κατάλληλα στη συγκεκριμένη περίπτωση[120]. Δεν είναι δυνατόν να γίνεται επίκληση του άρθρου 36 ΣΛΕΕ για να δικαιολογηθούν παρεκκλίσεις από την εναρμονισμένη νομοθεσία της ΕΕ[121]. Όταν, όμως, δεν υφίσταται εναρμόνιση σε επίπεδο ΕΕ, τα κράτη μέλη είναι αρμόδια να καθορίσουν τα δικά τους επίπεδα προστασίας. Στην περίπτωση της μερικής εναρμόνισης, η ίδια η εναρμονισμένη νομοθεσία πολύ συχνά επιτρέπει ρητά στα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή ακόμη και να λάβουν αυστηρότερα μέτρα, υπό την προϋπόθεση ότι είναι συμβατά με τη Συνθήκη. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το Δικαστήριο οφείλει να αξιολογεί τις εν λόγω διατάξεις βάσει του άρθρου 36 ΣΛΕΕ. Ακόμη και όταν ένα μέτρο δικαιολογείται βάσει μιας από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 36 ΣΛΕΕ εξαιρέσεις, δεν πρέπει να «αποτελεί μέσο αυθαίρετης διάκρισης ή καλυμμένου περιορισμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών».

---

[118] ΔΕΚ Υπόθ C-120/95, *Decker,* Συλλογή 1998, σ. I-1831· υπόθεση 72/83, *Campus Oil,* Συλλογή 1984, σ. 2727.

[119] ΔΕΚ Υπόθ 251/78, *Denkavit Futtermittel,* Συλλογή 1979/II, σ. 619.

[120] ΔΕΚ Υπόθ C-55/99, *Επιτροπή* κατά *Γαλλίας,* Συλλογή 2000, σ. I-11499.

[121]ΔΕΚ Υπόθ C-473/98, *Toolex,* Συλλογή 2000, σ. I-5681· υπόθεση 5/77, *Tedeschi* κατά *Denkavit,* Συλλογή 1977, σ. 1555

3.7.1 Δημόσια Ηθική, Δημόσια Τάξη Και Ασφάλεια

Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να απαγορεύσουν τη διάθεση ενός προϊόντος για λόγους ηθικής. Αν και υπάγεται στην αρμοδιότητα του κάθε κράτους μέλους να καθορίζει τα πρότυπα βάσει των οποίων τα αγαθά συμμορφώνονται με τις εθνικές διατάξεις σχετικά με την ηθική, αυτή η διακριτική ευχέρεια πρέπει να ασκείται σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ. Παραδείγματος χάριν, κάθε απαγόρευση των εισαγωγών προϊόντων η εμπορία των οποίων περιορίζεται, αλλά δεν απαγορεύεται, συνιστά διακριτική μεταχείριση και παραβίαση των διατάξεων περί «ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων». Οι περισσότερες περιπτώσεις στις οποίες το Δικαστήριο έχει αποδεχθεί άμεσα την αιτιολογία περί δημόσιας ηθικής αφορούσαν άσεμνα και ανάρμοστα προϊόντα[122], ενώ σε άλλες περιπτώσεις κατά τις οποίες γινόταν

επίσης επίκληση λόγων δημόσιας ηθικής διαπιστώθηκαν άλλες συναφείς αιτιολογήσεις [δημόσιο συμφέρον σε περιπτώσεις τυχερών παιγνιδιών[123], προστασία ανηλίκων στην περίπτωση σήμανσης βιντεοταινιών και DVD[124].

Η δικαιολόγηση για λόγους δημοσίας τάξης ερμηνεύεται από το Δικαστήριο με εξαιρετικά συσταλτικό τρόπο και σπάνια έχει γίνει δεκτή ως αιτία για παρέκκλιση βάσει του άρθρου 36 ΣΛΕΕ. Παραδείγματος χάριν, δεν θα γίνει αποδεκτή, εάν υπάρχει πρόθεση να λειτουργήσει ως γενική ρήτρα διασφάλισης ή απλά να εξυπηρετήσει σκοπούς προστατευτικής οικονομικής πολιτικής. Σε περίπτωση που θα ήταν δυνατή η εφαρμογή μιας εναλλακτικής προς το άρθρο 36 ΣΛΕΕ εξαίρεσης, το Δικαστήριο έχει την τάση να

[122] ΔΕΚ, Υπόθ. 121/85, *Conegate,* Συλλογή 1986, σ. 1007· υπόθεση 34/79, *Henn and Darby,* Συλλογή 1979/II, σ. 781.
[123] ΔΕΚ, Υπόθ. C-275/92, *Schindler,* Συλλογή 1994, σ. I-1039, σκέψη 58 και παρατιθέμενη νομολογία, και υπόθεση C-124/97, *Laara κ.λπ.,* Συλλογή 1999, σ. I-6067, σκέψη 33.
[124] ΔΕΚ, Υπόθ. C-244/06, *Dynamic Medien,* Συλλογή 2008, σ. I-505.

χρησιμοποιεί αυτή την εναλλακτική δικαιολογία ή τη δικαιολογία για λόγους δημόσιας τάξης σε συνδυασμό με άλλες πιθανές δικαιολογίες[125] .

3.7.2. Προστασία Της Υγείας Και Της Ζωής Των Ανθρώπων, Των Ζωών Και των Φυτών

Το Δικαστήριο αποφάσισε ότι η υγεία και η ζωή των ανθρώπων υπερισχύουν των περιουσιακών στοιχείων ή συμφερόντων τα οποία προστατεύονται από το άρθρο [36] και υπόκειται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, εντός των ορίων που επιβάλλει η Συνθήκη, να αποφασίζουν το βαθμό της προστασίας που προτίθενται να διασφαλίσουν, και ιδίως την αυστηρότητα των ελέγχων που πρέπει να διενεργούνται[126]. Στην ίδια απόφαση, το Δικαστήριο ανέφερε ότι εθνικοί κανόνες ή πρακτικές δεν εμπίπτουν στην εξαίρεση του άρθρου 36 ΣΛΕΕ, εάν η υγεία και η ζωή των ανθρώπων μπορούν να προστατευθούν εξίσου αποτελεσματικά με τη λήψη μέτρων τα οποία δεν περιορίζουν σε τέτοιο βαθμό το εμπόριο στο εσωτερικό της ΕΕ. Η προστασία της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών είναι η δικαιολογία που χρησιμοποιούν κατά κόρο τα κράτη μέλη στην προσπάθειά τους να δικαιολογήσουν τα εμπόδια της ελεύθερης διακίνησης εμπορευμάτων. Αν και υπάρχει εκτενέστατη νομολογία του Δικαστηρίου σε αυτό τον τομέα, πρέπει να τηρούνται ορισμένοι βασικοί κανόνες: δεν είναι δυνατό να γίνεται επίκληση της προστασίας της υγείας, εάν ο πραγματικός σκοπός του μέτρου είναι η προστασία της εγχώριας αγοράς, ακόμη και αν λόγω έλλειψης εναρμόνισης το κράτος μέλος είναι αρμόδιο να αποφασίζει για το επίπεδο της προστασίας. τα μέτρα που λαμβάνονται πρέπει να είναι αναλογικά, δηλαδή να

[125] Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι η νομοθεσία «που αποσκοπεί στην πρόβλεψη κανόνων σχετικών με την κατανάλωση οινοπνεύματος προς αποφυγή των επιζήμιων για την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνία αποτελεσμάτων των οινοπνευματωδών ουσιών και επιδιώκει με τον τρόπο αυτό να καταπολεμήσει την κατάχρηση του οινοπνεύματος, στηρίζεται σε λόγους συνδεόμενους με τη δημόσια υγεία και τη δημόσια τάξη τους οποίους αναγνωρίζει το άρθρο [36 ΣΛΕΕ]» — υπόθεση C-434/04, Ahokainen και Leppik, Συλλογή 2006, σ. I-9171, σκέψη 28.

[126]ΔΕΚ, Υπόθ. 104/75, *De Peijper,* Συλλογή 1976, σ. 613.

περιορίζονται στο επίπεδο που είναι απαραίτητο για να επιτευχθεί ο νόμιμος στόχος της προστασίας της δημόσιας υγείας[127].

3.7.3. Προστασία Των Εθνικών Θησαυρών Καλλιτεχνικής, Ιστορικής ή Αρχαιολογικής Αξίας

Το καθήκον ενός κράτους μέλους να προστατεύει τους εθνικούς θησαυρούς και την κληρονομιά του μπορεί να δικαιολογεί τη λήψη μέτρων που δημιουργούν εμπόδια στις εισαγωγές ή τις εξαγωγές.

Ο ακριβής ορισμός του όρου εθνικός θησαυρός επιδέχεται πολλαπλές ερμηνείες και, μολονότι είναι σαφές ότι τα αντικείμενα αυτά πρέπει να έχουν πραγματική «καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία», υπάγεται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών να καθορίζουν ποια αντικείμενα εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία. Ένα χρήσιμο ερμηνευτικό εργαλείο θα μπορούσε να είναι η οδηγία 93/7/ΕΟΚ[128] , η οποία ρυθμίζει τα ζητήματα επιστροφής πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος ενός κράτους μέλους. Αν και η οδηγία επιβεβαιώνει ότι τα κράτη μέλη είναι αρμόδια να προσδιορίζουν τους εθνικούς θησαυρούς τους, οι διατάξεις της και το παράρτημα μπορούν να αποτελέσουν ερμηνευτικό βοήθημα σε περίπτωση αμφιβολιών. Η οδηγία αναφέρει ότι οι εθνικοί θησαυροί μπορεί να περιλαμβάνουν:

• αντικείμενα που περιέχονται στους καταλόγους μουσείων ή σε συλλογές συντήρησης βιβλιοθηκών·

• ζωγραφικούς πίνακες και γλυπτά·

• βιβλία·

• μεταφορικά μέσα και

• αρχεία.

[127] Ο.Π. 74

[128] Οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 1993, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους μέλους.

Η οδηγία προσπαθεί να προσδιορίσει ποια αντικείμενα εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της, αναφερόμενη στο παράρτημα σε χαρακτηριστικά όπως η ιδιοκτησία, η ηλικία και η αξία του αντικειμένου, αλλά είναι σαφές ότι υπάρχουν περισσότεροι παράγοντες που θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό ενός «εθνικού θησαυρού», όπως μια αξιολόγηση του εννοιολογικού πλαισίου που να λαμβάνει υπόψη την κληρονομιά του συγκεκριμένου κράτους μέλους. Γι' αυτό τον λόγο μάλλον είναι σαφές ότι το παράρτημα της εν λόγω οδηγίας «δεν έχει στόχο να ορίσει τα αντικείμενα που χαρακτηρίζονται "εθνικοί θησαυροί" κατά την έννοια του άρθρου 36 ΣΛΕΕ, αλλά απλώς κατηγορίες αντικειμένων στα οποία θα μπορούσε να αποδοθεί αυτός ο χαρακτηρισμός». Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ θεσπίστηκε σε συνδυασμό με την κατάργηση των ελέγχων στα εθνικά σύνορα, αν και καλύπτει μόνο την επιστροφή αντικειμένων που έχουν ήδη εξαχθεί παράνομα και δεν θεσπίζει κανένα μέτρο ελέγχου για την πρόληψη αυτών των παράνομων εξαγωγών. Ο κανονισμός (ΕΚ)αριθ. 116/2009 σχετικά με τις εξαγωγές πολιτιστικών αγαθών κάνει ένα βήμα παραπέρα επιβάλλοντας ενιαίους ελέγχους στις εξαγωγές προστατευόμενων αγαθών· αυτοί οι έλεγχοι, όμως, εφαρμόζονται μόνο στις εξαγωγές προς μη κράτη μέλη[129].

3.7.4. Προστασία Της Βιομηχανικής Και Εμπορικής Ιδιοκτησίας

Οι σημαντικότεροι τύποι βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας είναι τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα εμπορικά σήματα και το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Από τη νομολογία συνάγονται δύο αρχές σχετικά με τη συμβατότητα της άσκησης των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας με τα άρθρα 34 έως 36 ΣΛΕΕ. Η πρώτη αρχή είναι ότι η Συνθήκη δεν θίγει την ύπαρξη των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας που έχουν παραχωρηθεί βάσει της νομοθεσίας των κρατών μελών. Κατά συνέπεια, η εθνική νομοθεσία σχετικά με την απόκτηση, τη μεταβίβαση και τη λήξη αυτών των δικαιωμάτων

[129] Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 116/2009, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, ΕΕ L 39 της 10.2.2009, σ. 1 έως 6.

είναι σύμφωνη με το δίκαιο. Η αρχή αυτή δεν εφαρμόζεται, ωστόσο, σε περίπτωση που οι εθνικές διατάξεις εμπεριέχουν στοιχείο διάκρισης[130].

Η δεύτερη αρχή είναι ότι ένα δικαίωμα βιομηχανικής ιδιοκτησίας αναλώνεται όταν ένα προϊόν έχει διατεθεί νόμιμα στην αγορά ενός κράτους μέλους από τον ιδιοκτήτη του δικαιώματος ή με τη συγκατάθεσή του. Στη συνέχεια, ο ιδιοκτήτης του δικαιώματος δεν μπορεί να αντιτεθεί στην εισαγωγή του προϊόντος σε κανένα κράτος μέλος στην αγορά του οποίου είχε διατεθεί πρώτα. Αυτή η αρχή είναι γνωστή ως αρχή της ανάλωσης των δικαιωμάτων. Η αρχή αυτή δεν απαγορεύει στους κατόχους δικαιωμάτων άσκησης ή εκμίσθωσης να εισπράττουν δικαιώματα για κάθε άσκηση ή εκμίσθωση[131] .

Σήμερα, ωστόσο, και τα δύο αυτά στοιχεία καλύπτονται κυρίως από εναρμονισμένη νομοθεσία, όπως η οδηγία 89/104/ΕΚ για τα εμπορικά σήματα.

3.8. Προστασία Του Περιβάλλοντος

Αν και η προστασία του περιβάλλοντος δεν αναφέρεται ρητά στο άρθρο 36 ΣΛΕΕ, έχει αναγνωριστεί από το Δικαστήριο ως επιτακτική απαίτηση. Το Δικαστήριο εκφράζει την άποψη ότι«[...] η προστασία του περιβάλλοντος είναι “ένας από τους ουσιώδεις στόχους της Κοινότητας”, δυνάμενος γι’ αυτό να δικαιολογήσει ορισμένους περιορισμούς της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων»[132].

Για τους λόγους της προστασίας του περιβάλλοντος, το Δικαστήριο έχει δικαιολογήσει ένα φάσμα εθνικών μέτρων όπως:

• την απαγόρευση της εισαγωγής αποβλήτων

[130]ΔΕΚ, Υπόθ. C-235/89, *Επιτροπή* κατά *Ιταλίας,* Συλλογή 1992, σ. I-777.
[131]ΔΕΚ, Υπόθ. 187/80, *Merck* κατά *Stephar,* Συλλογή 1981, σ. 2063· συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-267/95 και C-268/95, *Merck* κατά *Primecrown,* Συλλογή 1996, σ. I-6285· υπόθεση 78/70, *Deutsche Grammophon* κατά *Metro,* Συλλογή 1969-1971, σ. 839.
[132] Υπόθ. 302/86, *Επιτροπή* κατά *Δανίας,* Συλλογή 1988, σ. 4607, σκέψη 8.

από άλλα κράτη μέλη[133].

• ένα σύστημα χρέωσης και επιστροφής

κενών συσκευασιών[134].

• ρητή απαγόρευση ορισμένων χημικών

ουσιών, η οποία προβλέπει ωστόσο εξαιρέσεις για τις περιπτώσεις που δεν υπάρχει ασφαλέστερο υποκατάστατο[135].

• υποχρέωση των φορέων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζουν το σύνολο της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειες από το εσωτερικό μιας περιορισμένης περιοχής εφοδιασμού[136].

3.9. Προστασία Του Καταναλωτή

Ορισμένα εμπόδια του εμπορίου στο εσωτερικό της ΕΕ που οφείλονται στις αποκλίνουσες διατάξεις των εθνικών νομοθεσιών πρέπει να γίνουν αποδεκτά στον βαθμό που αυτές οι διατάξεις είναι εφαρμοστέες στα εγχώρια και τα εισαγόμενα προϊόντων χωρίς διάκριση και μπορούν να δικαιολογούνται ως απαραίτητες για την ικανοποίηση των απαρέγκλιτων απαιτήσεων που συνδέονται με την προστασία του καταναλωτή ή το θεμιτό εμπόριο. Για να είναι αποδεκτές, οι διατάξεις αυτές πρέπει να είναι αναλογικές προς τον επιδιωκόμενο στόχο, και η επίτευξη του στόχου πρέπει να είναι αδύνατη με λιγότερο περιοριστικά μέτρα του εμπορίου στο εσωτερικό της ΕΕ[137] . Η κατευθυντήρια γραμμή της νομολογίας του Δικαστηρίου είναι ότι, όταν τα εισαγόμενα προϊόντα είναι ομοειδή με τα εγχώρια, είναι αρκετή η επαρκής σήμανση, όταν αυτό απαιτείται από την εθνική νομοθεσία για να παρέχονται στον καταναλωτή οι απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τη φύση του

[133] Υπόθ. C-2/90, *Επιτροπή* κατά *Βελγίου,* Συλλογή 1992, σ. I-4431.
[134] Υπόθ. 302/86, *Επιτροπή* κατά *Δανίας,* Συλλογή 1988, σ. 4607.
[135] Υπόθ. C-473/98, *Toolex,* Συλλογή 2000, σ. I-5681.
[136] Υπόθ. C-379/98, *PreussenElektra,* Συλλογή 2001, σ. I-2099.
[137] Υπόθ. 120, /78, *Rewe-Zentral,* Συλλογή 1979, σ. 649, σκέψη 8· υπόθεση C-313/94, *Graffi one,* Συλλογή 1996, σ. I-6039, σκέψη 17· υπόθεση C-3/99, *Ruwet,* Συλλογή 2000, σ. I-8749, σκέψη 50.

προϊόντος. Καμία δικαιολογία περί προστασίας των καταναλωτών δεν είναι αποδεκτή για την επιβολή μη απαραίτητων περιοριστικών μέτρων[138].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

[138] Υπόθ. C-448/98, *Guimont,* Συλλογή 2000, σ. I-10663, σχετικά με τη γαλλική νομοθεσία που περιορίζει την ονομασία Emmenthal σε μια συγκεκριμένη κατηγορία τυριών με οπές, υπόθεση 261/81, *Rau* κατά *De Smedt,* Συλλογή 1982, σ. 3961, σχετικά με τη βελγική απαίτηση να πωλείται η μαργαρίνη σε συσκευασίες με σχήμα κύβου.

4. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Στις σύγχρονες κοινωνίες οι υπηρεσίες κατέχουν εξέχουσα θέση στην οικονομική ζωή. Η διαχρονική αυτή εξέλιξη καταδεικνύει την ότι πλέον η ελευθερία παροχής υπηρεσιών έχει εξίσου μεγάλη σημασία με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών κατοχυρώνεται εξαρχής με τη Συνθήκη της Ρώμης περί Ιδρύσεως της ΕΟΚ, γεγονός το οποίο καταδεικνύει τη σημασία του εμπορίου υπηρεσίων για την πραγμάτωση της εσωτερικής αγοράς, ήδη από την αρχή της Κοινοτικής Ευρώπης.[139]

Οι υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν πάνω από το 70% της οικονομικής δραστηριότητας των κρατών μελών και παρόμοιο ποσοστό όσον αφορά την απασχόληση. Οι υπηρεσίες είναι επομένως ένα σημαντικό στοιχείο της καλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Η απελευθέρωση τους βασιζόταν αρχικά στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης**,** σύμφωνα με την οποία, εάν μια υπηρεσία επιτρέπεται νόμιμα σε ένα κράτος μέλος, θα πρέπει να μπορεί να προσφερθεί στους χρήστες στα άλλα κράτη μέλη χωρίς να χρειάζεται να υπακούει σε όλες τις λεπτομέρειες της νομοθεσίας της χώρας υποδοχής, εκτός από εκείνες που αφορούν την προστασία των καταναλωτών. Όμως, πολλά εμπόδια που έθεταν τα κράτη μέλη δεν επέτρεπαν στους παρόχους υπηρεσιών, και ιδίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους πέραν των εθνικών τους συνόρων και να επωφεληθούν πλήρως από την εσωτερική αγορά[140]. Δεδομένου ότι τα εμπόδια στην εσωτερική αγορά των υπηρεσιών επηρέαζαν τόσο τους φορείς που επιθυμούσαν να εγκατασταθούν σε άλλα κράτη μέλη όσο και εκείνους που παρείχαν υπηρεσία σε άλλο κράτος μέλος χωρίς να έχουν εγκατασταθεί στο κράτος αυτό, έπρεπε να εξαλειφθούν τα εμπόδια που παρακώλυαν τόσο την ελευθερία εγκατάστασης των παρόχων υπηρεσιών στα κράτη μέλη όσο και την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών και να παρασχεθεί στους αποδέκτες και στους παρόχους υπηρεσιών η ασφάλεια

[139] Ο.Π. 14, σελ 107

[140] http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/index_el.htm

δικαίου την οποία χρειάζονται για να ασκήσουν στην πράξη τις δύο αυτές θεμελιώδεις ελευθερίες που κατοχυρώνονται με τη Συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ[141].

4.1 Έννοια, διακρίσεις

Οι ελευθερίες των υπηρεσιών και της εγκατάστασης, όπως ορίζονται στα άρθρα 49 και 56 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), είναι παράγοντας πρωταρχικής σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Έτσι, οι συναλλασσόμενοι μπορούν να ασκούν σταθερή και συνεχή δραστηριότητα σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη και να παρέχουν υπηρεσίες προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος, χωρίς απαραίτητα να πρέπει να είναι εγκατεστημένοι σε αυτό. Η Ένωση αποβλέπει επομένως στη ρυθμιστική πλαισίωση των δύο αυτών αρχών, ώστε να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς υπηρεσιών, ιδίως των διασυνοριακών.

Παροχή υπηρεσιών είναι παροχή κάποιας υπηρεσίας έναντι αμοιβής από ανεξάρτητους οικονομικούς φορείς[142]. Το στοιχείο της αμοιβής αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την οριοθέτηση της ελευθερίας παροχής υπηρεσιών. Η δημόσια εκπαίδευση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της αρχής σε αντίθεση με την ιδιωτική εκπαίδευση[143]. Περαιτέρω δεν είναι απαραίτητο αυτή η αμοιβή να καταβάλλεται απευθείας από τον αποδέκτη της υπηρεσίας, αυτό κρίθηκε στην απόφαση Smits και Peerbooms[144] ,όπου το Δεκ δέκτηκε την εφαρμογή της αρχής προκειμένου για ιατρικές και νοσηλευτικές υπηρεσίες παρόλο που τα νοσήλια καταβλήθηκαν από την ασφαλιστική εταιρεία και όχι τον ασθενή.

Η εν λόγω ελευθερία αναφέρεται κατά κανόνα στα φυσικά και νομικά πρόσωπα που έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους της Ένωσης.

[141]http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B1_%CE%B3%CE
[142] Ο.Π.58, σελ.211
[143] ΔΕΚ, Υποθ.263/86(Humble) Συλλ.1988, 5365
[144] ΔΕΚ, Υποθ. C-157/99 Smits και Peerbooms Συλλ.2001, I-5473

4.2. Τρόποι Παροχής Υπηρεσιών

Η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών οριοθετείται και χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της διακρατικότητας.[145]

Αυτό το διασυνοριακό στοιχείο μπορεί να λάβει τις ακόλουθες μορφές :

α) Αυτός που παρέχει την υπηρεσία μεταβαίνει στο κράτος του αποδέκτη Αυτή η μορφή είναι και η πιο κλασσική, π.χ ένας γιατρός μεταβαίνει στη χώρα του ασθενή για να παρέχει τις υπηρεσίες του και ακολούθως επιστρέφει στη χώρα του. Δεν μπορεί να υπάρξει διακριτική μεταχείριση σε βάρος αυτού του γιατρού.

β) Ο αποδέκτης της υπηρεσίας μεταβαίνει στο κράτος αυτού που παρέχει την υπηρεσία.

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται και οι τουρίστες και οι φοιτητές οι οποίοι μεταβαίνουν σε μια χώρα ως αποδέκτες υπηρεσιών, που τους παρέχονται κατά τη διάρκεια του ταξιδίου τους[146].

γ) Ο αποδέκτης και ο παροχέας παραμένουν στις χώρες τους, η υπηρεσία περνά τα σύνορα.

Αυτός ο τρόπος παροχής υπηρεσιών αναγνωρίστηκε μεταγενέστερα από τη νομολογία του ΔΕΚ. Τέτοιες περιπτώσεις κρίθηκε ότι είναι όταν ένα τηλεοπτικό κανάλι εκπέμπει από τη μια χώρα σε άλλη, ένας δικηγόρος παρέχει τις υπηρεσίες του τηλεφωνικά σε πελάτη άλλου κράτους, η τράπεζα παρέχει υπηρεσίες σε άλλο κράτος μέλος, ο ασφαλιστής ασφαλίζει τον κίνδυνο σε άλλη κοινοτική χώρα, η ραδιοφωνία εκπέμπει σε άλλο κράτος μέλος[147].

---

[145] Ο.Π.60, σελ.212-213

[146] ΔΕΚ, υποθ. 186/87 (Cowan) Συλλ.1989, 195 και υποθ. 286/82 και 26/83, (Luisi, Carbne) Συλλ. 1984, 377

[147] ΔΕΚ. υποθ.C- 23/93 (TV 10 SA) Συλλ.1994, 1-4795

δ) Ο παροχέας και ο αποδέκτης της υπηρεσίας μεταβαίνουν σε άλλη κοινοτική χώρα στην οποία θα παρασχεθεί η υπηρεσία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μετάβαση του ξεναγού και του πελάτη του, που είναι πολίτες της ίδιας χώρας σε μια άλλη χώρα όπου και θα πραγματοποιηθεί η ξενάγηση, η παροχή των υπηρεσιών[148]. Όταν όμως παρέχων και αποδέκτης κατοικούν ή είναι εγκατεστημένοι στο κράτος μέλος, που θα λάβει χώρα η παροχή της υπηρεσίας και ο ένας εκ των δύο ή και οι δύο έχουν την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους , τότε δεν εφαρμόζεται η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών[149].

Η Ένωση σημείωσε σημαντική πρόοδο στον τομέα ορισμένων υπηρεσιών. Εξάλλου, το 2006, υιοθέτησε την οδηγία[150] «Υπηρεσίες» που στόχο έχει να εξαλείψει τους φραγμούς όσον αφορά τις συναλλαγές υπηρεσιών, και να διευκολύνει τις διασυνοριακές συναλλαγές[151].

Η οδηγία 2006/123 δεν θίγει τους γενικούς και ειδικούς όρους απασχόλησης, όπως τις μέγιστες περιόδους εργασίας και τις ελάχιστες περιόδους ανάπαυσης, την ελάχιστη διάρκεια της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών και τα ελάχιστα όρια μισθού, καθώς επίσης τους κανόνες για την υγεία, την ασφάλεια και την υγιεινή στην εργασία, τους οποίους τα κράτη μέλη εφαρμόζουν σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο. Η οδηγία αυτή δεν αφορά τις υπηρεσίες μη οικονομικού γενικού ενδιαφέροντος (παιδεία, υγεία) τις κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχονται από το κράτος, τις οπτικοακουστικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των κινηματογραφικών υπηρεσιών, των τυχερών παιχνιδιών, των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την άσκηση της επίσημης αρχής, των ιδιωτικών υπηρεσιών ασφάλειας, των υπηρεσιών που παρέχονται από τους συμβολαιογράφους και τους δικαστικούς[152].

[148] ΔΕΚ, υποθ. C 398/95, (Σύνδεσμος Τουριστικών Γραφείων) Συλλ. 1997, 1-309
[149] ΔΕΚ, υποθ. C 70/95 (Sodemare) Συλλ. 1-3395
[150] Οδηγία, 2006/123, ΕΕ L 376, 27.12.2006
[151] http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/index_el.htm
[152] Ο.Π.4, σελ.110

4.3. Περιεχόμενο

Το άρθρο 56 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (πρώην άρθρο 49 ΣΕΚ) απαγορεύει τους περιορισμούς της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Ένωσης όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του αποδέκτη της παροχής. Οποιαδήποτε διάκριση ως προς την παροχή υπηρεσιών βασιζόμενη στην εθνικότητα απαγορεύεται άμεσα (δηλαδή χωρίς να χρειάζεται ειδική ευρωπαϊκή νομοθεσία) βάσει αυτού του άρθρου. Σύμφωνα με το άρθρο 57 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 50 ΣΕΚ), θεωρούνται σαν παροχές υπηρεσιών εκείνες οι οποίες παρέχονται κανονικά έναντι αμοιβής, εφόσον δεν ρυθμίζονται από τις διατάξεις τις σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων και των κεφαλαίων της Συνθήκης. Το ίδιο άρθρο διευκρινίζει ότι οι διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών καλύπτουν όλες τις οικονομικές δραστηριότητες, ιδίως τις βιομηχανικές, τις εμπορικές, τις βιοτεχνικές και τις δραστηριότητες των ελευθέρων επαγγελμάτων[153].

Η δραστηριότητα πρέπει να είναι περιορισμένης διάρκειας, να ασκείται κανονικά έναντι αμοιβής και να συνεπάγεται το πέρασμα των συνόρων υπό οποιαδήποτε μορφή. Οι υπηρεσίες μπορεί να παρέχονται κατά προσωρινό τρόπο στη χώρα της παροχής, υπό τις ίδιες συνθήκες τις οποίες αυτή η χώρα επιβάλλει στους υπηκόους της[154].

Οι υπηρεσίες όμως, οι οποίες παρέχονται στα πλαίσια μιας επιχειρησιακής σύμβασης έξω από τη χώρα εγκατάστασης μπορεί να είναι μακράς διαρκείας. Η παροχή υπηρεσιών μπορεί μάλιστα να πάρει διαστάσεις τέτοιες που να απαιτούν την κτήση ακινήτων στη χώρα της παροχής της υπηρεσίας. Αλλά, για να μπορούμε να μιλάμε για παροχή υπηρεσιών και όχι για μόνιμη εγκατάσταση, πρέπει ο παρέχων να παραμένει εγκαταστημένος στη χώρα του και οι υπηρεσίες να περνούν τα σύνορα. Φαίνεται ότι η ελευθερία εγκατάστασης και η ελευθερία παροχής υπηρεσιών δεν διακρίνονται σαφώς

[153] Ο.Π. 4, σελ.109

[154] 0.Π.5,σελ. 455-456 και άρθρο 57 ΣΛΕΕ

και ότι συχνά πηγαίνουν μαζί, εφόσον ένα πρόσωπο ή μια εταιρεία εγκαθίσταται σε άλλο κράτος μέλος για να παρέχει υπηρεσίες σε αυτό το κράτος. Γι' αυτό, οι δύο ελευθερίες συχνά θεωρούνται ως μία: την ελευθερία εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών[155].

Η εναρμόνιση των νομοθεσιών είναι επομένως απαραίτητη μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις για τη διευκόλυνση των ανταλλαγών υπηρεσιών, ιδίως των ηλεκτρονικών συνδρομητικών υπηρεσιών. Έτσι, μια οδηγία στοχεύει στην εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών ως προς τα μέτρα καταπολέμησης των παράνομων μηχανισμών που επιτρέπουν την αθέμιτη πρόσβαση σε προστατευόμενες υπηρεσίες - όπως είναι η συνδρομητική τηλεόραση, το βίντεο ή οι ηχητικές εγγραφές κατά παραγγελία - των οποίων η αμοιβή και συχνά η βιωσιμότητα εξαρτώνται από τεχνικές «πρόσβασης υπό όρους», π.χ. κρυπτογράφηση ή ηλεκτρονικό κλείδωμα [156].

Ιδιαίτερα σημαντικές, τόσο σαν μεγάλη αγορά όσο και για την επίδρασή τους σε άλλους οικονομικούς τομείς, είναι:

Οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες τράπεζες, ασφάλειες, χρηματιστήρια οι οποίες ελέγχονται στενά από τις δημόσιες αρχές. Οι ελευθερίες εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών επέβαλαν την απελευθέρωση αυτών των υπηρεσιών από τα προστατευτικά μέτρα που επέβαλαν τα περισσότερα κράτη μέλη. Η απελευθέρωση, όμως, έπρεπε να συμβιβάσει δύο αντιφατικές ανάγκες, δηλαδή να εξασφαλίσει τη διατήρηση αυστηρών κριτηρίων ελέγχου και εξασφάλισης του κοινού, επιτρέποντας συγχρόνως στους χρηματοοικονομικούς κλάδους αρκετή ευελιξία ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στις νέες και συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις της πελατείας τους στο σύνολο του ευρωπαϊκού χώρου, ιδιαίτερα μετά την εισαγωγή του ευρώ. Η Επιτροπή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών συμβάλλει

[155] Ο.Π.4, σελ. 110
[156] Οδηγία 98/84

στη χάραξη της μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης ευρωπαϊκής στρατηγικής για τα θέματα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών[157].

4.4. Περιορισμοί

Η ρητή κατοχύρωση και υλοποίηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν είναι απεριόριστη. Το ίδιο το Ευρωπαϊκό Δίκαιο πρωτογενές και παράγωγο προβλέπει λόγους οι οποίοι δικαιολογούν περιορισμούς της ελευθερίας αυτής, οριοθετώντας έτσι την άσκηση της[158].

Αναφορικά με το πρωτογενές ευρωπαϊκό δίκαιο περιορισμός της ελευθερίας μπορεί να προκύψει από νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις. Αιτιολογείται για λόγους δημοσίας τάξης , ασφάλειας και υγείας.

Σε επίπεδο παράγωγου ευρωπαϊκού δικαίου κρίσιμη είναι η οδηγία 2006/123 ημερομηνίας 12/12/2006. Όπου απαριθμούνται λόγοι οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν εθνικούς περιορισμούς. Πρόκειται για λόγους δημόσιας υγείας , τάξης, ασφάλειας και περιβάλλοντος[159].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

[157] http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/06/?lang=gr&all=1&s=1&e=10
[158] Ο.Π. 60, σελ. 222-227
[159] Άρθρα 16 παρ 1+4, 31 και 32

5. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων δεν αποτελεί μόνο τη νεότερη από όλες τις ελευθερίες που προβλέπονται βάσει των Συνθηκών, αλλά εξαιτίας της μοναδικής της διάστασης που περιλαμβάνει τρίτες χώρες και την ευρύτερη. Αρχικά οι Συνθήκες δεν προέβλεπαν πλήρη ελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων· τα κράτη μέλη έπρεπε απλώς να καταργήσουν διάφορους περιορισμούς στον βαθμό που τούτο ήταν αναγκαίο για τη λειτουργία της κοινής αγοράς. Ωστόσο, οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες στην Ευρώπη και παγκοσμίως άλλαξαν, κι έτσι το 1988 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε τη βαθμιαία υλοποίηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβανόταν μεγαλύτερος συντονισμός των εθνικών οικονομικών και νομισματικών πολιτικών. Κατά συνέπεια, το πρώτο στάδιο της ΟΝΕ εισήγαγε την πλήρη ελευθερία των κεφαλαιακών συναλλαγών, που θεσπίστηκε πρώτα μέσω οδηγίας του Συμβουλίου και κατοχυρώθηκε αργότερα στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Από τότε, η Συνθήκη απαγορεύει οποιονδήποτε περιορισμό· στις κινήσεις κεφαλαίων και στις πληρωμές, τόσο μεταξύ κρατών μελών όσο και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Η αρχή αυτή ήταν άμεσα εφαρμόσιμη, δηλαδή δεν απαιτούσε περαιτέρω νομοθεσία είτε σε επίπεδο ΕΕ είτε και σε επίπεδο κρατών μελών[160].

5.1. Έννοια, Περιεχόμενο

Η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων νομικά προκύπτει από τα άρθρα 63 ως 66 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), τα οποία συμπληρώνονται από τα άρθρα 75 και 215 ΣΛΕΕ σε ότι αφορά τις κυρώσεις.

Η έννοια της κίνησης κεφαλαίων και πληρωμών δεν προσδιορίζεται επακριβώς στο πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο. Κίνηση κεφαλαίων συνιστά η

[160] http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.6.html

μεταφορά αξιών σε χρήμα ή είδος μεταξύ κρατών μελών η μεταξύ αυτών και τρίτων χωρών, η οποία ενεργείται κατά κανόνα μονομερώς και για επενδυτικούς σκοπούς. Περαιτέρω πληρωμές αποτελούν οι μερικές καταβολές ή εξοφλήσεις χρηματικών οφειλών, οι οποίες πηγάζουν από κάποια βασική σχέση με διασυνοριακή μεταφορά χρηματικών μέσων[161].

Η διασυνοριακή μεταφορά χρηματικών μέσων δύναται να υπαχθεί τόσο στην έννοια της κίνησης κεφαλαίων, όσο και σε αυτή των πληρωμών[162].

5.2. Περιορισμοί

Όλοι οι περιορισμοί των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών, καθώς και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών, πρέπει να αρθούν. Εντούτοις, για τις κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών, τα κράτη μέλη διαθέτουν επίσης:

α) την ευχέρεια να εφαρμόσουν μέτρα διασφάλισης σε έκτακτες περιστάσεις·

β) τη δυνατότητα να εφαρμόσουν σε τρίτες χώρες και ορισμένες κατηγορίες κινήσεων κεφαλαίων περιορισμούς που ίσχυαν πριν από μια ορισμένη ημερομηνία· και

γ) μια βάση για την επιβολή των εν λόγω περιορισμών αλλά μόνον υπό εντελώς ειδικές συνθήκες. Αυτή η ελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων αναμένεται να συμβάλει στην εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς συμπληρώνοντας άλλες ελευθερίες (ιδίως της κυκλοφορίας προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών). Αναμένεται επίσης να ενθαρρύνει την οικονομική πρόοδο επιτρέποντας την αποδοτική επένδυση των κεφαλαίων και

[161]ΔΕΚ, υποθ. 286/82 και 26/83, (Luisi, Carbne) Συλλ. 1984, 403
[162] ΔΕΚ, συνεκδικασθείσες υποθ. 358/93, 416/93, Συλλ. 1995, σελ. 361

προωθώντας τη χρήση του ευρώ ως διεθνούς νομίσματος, συμβάλλοντας έτσι στον ρόλο της ΕΕ ως παγκόσμιου παράγοντα[163].

5.3. Εξαιρέσεις και δικαιολογημένοι περιορισμοί

Εντούτοις, οι εξαιρέσεις περιορίζονται κατά βάση στις κινήσεις κεφαλαίων από ή προς τρίτες χώρες (άρθρο 64 ΣΛΕΕ). Παράλληλα με τη δυνατότητα διατήρησης των εθνικών ή κοινοτικών μέτρων που ίσχυαν στις 31 Δεκεμβρίου 1993 (31 Δεκεμβρίου 1999 για τη Βουλγαρία, την Εσθονία και την Ουγγαρία) για τις άμεσες επενδύσεις και ορισμένες άλλες συναλλαγές, το Συμβούλιο μπορεί επίσης, ύστερα από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, να εγκρίνει ομοφώνως μέτρα, κάτι που αποτελεί οπισθοδρόμηση όσον αφορά την ελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων με τρίτες χώρες. Το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορούν να εγκρίνουν νομοθετικά μέτρα όσον αφορά τις κινήσεις κεφαλαίων με τρίτες χώρες όταν υπάρχει εγκατάσταση μετά από άμεση επένδυση, παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ή εισδοχή τίτλων σε κεφαλαιαγορές. Οι μόνοι δικαιολογημένοι περιορισμοί στις κινήσεις κεφαλαίων γενικότερα, συμπεριλαμβανομένων των κινήσεων εντός της Ένωσης, τους οποίους μπορούν να αποφασίσουν να εφαρμόσουν τα κράτη μέλη, προβλέπονται στο άρθρο 65 της ΣΛΕΕ και περιλαμβάνουν:

(i) μέτρα για την αποφυγή παραβάσεων των εθνικών νομοθετικών διατάξεων (ειδικότερα στον τομέα της φορολογίας και της προληπτικής εποπτείας των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών)· (ii) διαδικασίες δήλωσης των κινήσεων κεφαλαίων για λόγους διοικητικής ή στατιστικής ενημέρωσης· και

(iii) μέτρα υπαγορευμένα από λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας[164].

[163]http://invenio.lib.auth.gr/record/113682/files/%CE%94%CE%99%CE%A0%CE%9B%CE%A9%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97%20teliko.pdf?version=1

[164] Ο.Π.5, σελ.122

Οι διατάξεις αυτές συμπληρώνονται από το άρθρο 75 της ΣΛΕΕ, όπου προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής οικονομικών κυρώσεων σε βάρος ιδιωτών, ομάδων ή μη κρατικών οντοτήτων με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Σύμφωνα με το άρθρο 215 της ΣΛΕΕ, οικονομικές κυρώσεις μπορούν να επιβληθούν σε βάρος τρίτων χωρών ή ιδιωτών, ομάδων ή μη κρατικών οντοτήτων, βάσει αποφάσεων που εκδόθηκαν στο πλαίσιο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας[165].

Κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων είναι θεμελιώδης αρχή της Συνθήκης και δεν μπορεί να περιορίζεται από εθνική ρύθμιση παρά μόνον εάν αυτή δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, είναι πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκει και πληροί το κριτήριο της αναλογικότητας[166]. Επομένως, η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων και, ιδίως, των δανείων δεν πρέπει να εμποδίζεται με εθνικές διατάξεις που «είναι σε θέση να αποτρέψουν τους ενδιαφερόμενους να απευθυνθούν σε τράπεζες εγκαταστημένες σε κάποιο άλλο κράτος μέλος»[167]. Όμως, η εξαγωγή χαρτονομισμάτων[168] μπορεί να υπόκειται σε προηγούμενη δήλωση, όταν πρόκειται για μεγάλα ποσά, για να έχουν οι εθνικές αρχές τη δυνατότητα να προβαίνουν σε ουσιαστικό έλεγχο ώστε να αποτρέπουν παραβάσεις της νομοθεσίας των[169].

[165] Ο.Π.5, σελ.124
[166] υπόθεση C-174/04
[167] υπόθεση C-484/93
[168] Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C358/93 και C416/93
[169] http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/07/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. Διαπιστώσεις

Μελετώντας την εσωτερική αγορά και τις τέσσερεις ελευθερίες διαπιστώνουμε ότι η εσωτερική αγορά είναι , είναι ένας από τους πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι παράγοντας ουσιαστικής σημασίας για την ευημερία, την ανάπτυξη και την απασχόληση. Αποτελεί ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα, όπου πρόσωπα, εμπορεύματα, υπηρεσίες και κεφάλαιο μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι παρέχει στους πολίτες το δικαίωμα να εργάζονται, να σπουδάζουν ή να συνταξιοδοτούνται σε άλλη χώρα της ΕΕ. Προσφέρει επίσης στους καταναλωτές ευρύτερη επιλογή των ειδών που μπορούν να αγοράσουν σε ανταγωνιστικές τιμές, καθώς και μεγαλύτερη προστασία όταν κάνουν τις αγορές τους στη χώρα τους, στο εξωτερικό ή μέσω διαδικτύου, και καθιστά ευκολότερο και λιγότερο δαπανηρό για μεγάλες και μικρές επιχειρήσεις να αναπτύσσουν δραστηριότητα πέραν των συνόρων και να ανταγωνίζονται σε διεθνές επίπεδο.
Οι ακρογωνιαίοι λίθοι της ενιαίας αγοράς είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των αγαθών, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων, γνωστές ως οι τέσσερις ελευθερίες.

Προκύπτει από την εργασία ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διασφαλίζει και προστατεύει ως κόρην οφθαλμού τις τέσσερις βασικές ελευθερίες οι οποίες θεωρούνται εκ των ών ουκ άνευ για την εύρυθμη λειτουργία της Ένωσης. Οι αρχές ή ελευθερίες αυτές αποτελούν, ουσιαστικά, και την βάση του μεγάλου οικοδομήματος της Ένωσης των 28. Οι τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες αποτελούν ουσιαστικό μέρος του Ευρωπαϊκού Δίκαιου, όπως αυτό έχει αναπτυχθεί μέσα από την νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Κοινοτήτων και έχουν ενσωματωθεί σε πρωτογενή και δευτερογενή νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εφαρμογή τους στοχεύει στην διασφάλιση εκείνων των ασφαλιστικών δικλείδων που θεωρούνται ουσιώδεις

για την υλοποίηση των στόχων της ΕΕ.
Η οποιαδήποτε παρέκκλιση και καταστρατήγηση των θεμελιωδών ελευθερίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι, φυσικά, επιτρεπτή αφού δεν συνάδει με την ουσιαστική αξία και ρόλο των ελευθεριών.

Παρόλα αυτά ο περιορισμός τους είναι δυνατός για λόγους διαφύλαξης της δημόσιας τάξης, ασφάλειας, υγείας. Η ελευθερία διακίνησης ή διαμονής ενός πολίτη της Ένωση μπορεί να περιοριστεί ένα πάσχει από οποιαδήποτε ασθένεια η οποία περικλείει κίνδυνο επιδημίας. Είναι αποδεκτό να περιοριστούν περαιτέρω οι ελευθερίες για προστασία του περιβάλλοντος , της βιομηχανίας, της ιστορικής και αρχαιολογικής ζωής . Δεν θεωρείται παραβίαση όταν επιβάλλονται φραγμοί για την διαφύλαξη των εθνικών θησαυρών ή για προστασία των καταναλωτών ή της εμπορικής ιδιοκτησίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

- Αναγνωστοπούλου-Γιαννάκου, Άρθρο 90 ΕΚ, σε: Σκουρή (επιμ.), *Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα,* Αθήνα-Κομοτηνή 2003
- Δαγτόγλου Πρόδρομος, Η ελευθερία κυκλοφορίας προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλλα , 1996
- Γ.Ε.Φ. Καλαβρός – Θ.Γ.Γεωργόπουλος, Το δίκαιο της Ευρωπαικής Ένωσης , Ουσιστικό Δίκαιο, τόμος 2 ,Νομική Βιβλιοθήκη
- Βασίλης Κουγέας -Ευαγγελια Μπάλτα, Ευρωπαϊκό Φορολογικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2009
- Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία, πολιτική, δέκατη Τρίτη ενημερωμένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2011
- Δονάτος Παπαγιάννης, Εισαγωγή στο Ευρωπαικό Δίκαιο, Τρίτη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα
- Βασίλειος Σκουρής, Η ερμηνεία των Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή κοινότητα, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα ,2003
- Χ. Χριστοφοράτος, Παροχές ανεργίας – οικογενειακά επιδόματα των διακινούμενων μισθωτών, ΕΔΚΑ ,1988
- Χ. Χριστοφοράτου, Η από την 1.1.1988 ελεύθερη κυκλοφορία μισθωτών μεταξύ των κρατών- μελών της ΕΟΚ, ΕΕργΔ,

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7
- http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_singleact_el.htm
- http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/internal_market_general_framework/index_el.htm
- http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/index_el.htm
- http://europedirect.pde.gov.gr/images/pubs/%CE%95%CE%BB%CE%B5%CF%8D%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%B7-
- http://www.asti.lu/ue/pdf/pdf1/pdf1_el.pdf
- http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33152_el.htm
- http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.1.3.html
- http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=el
- http://eyc2013.ypes.gr/wpcontent/uploads/2013/06/NE3210299ELC_0022.pdf
- http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=el
- http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/art34-36/new_guide_el.pdf
- http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.2.html
- http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/art34-36/new_guide_el.pdf
- http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.2.html
- http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/15/05/05/?lang=gr&all=1&s=1&e=10

- http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/index_el.htm
- http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.6.html
- http://invenio.lib.auth.gr/record/113682/files/%CE%94%CE%99%CE%A0%CE%9B%CE%A9%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97%20teliko.pdf?version=1
- http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/07/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ΔΕΚ 15/81, (Schul) Συλλ. 1982, 1409
- ΔΕΚ υπ.67/74, (Bonsignore) Συλλ.1975,297
- ΔΕΚ υπ.36/75 (Routili)Συλλ.1975,1219,yp.30/77 (Bouchereau) Συλλ.1977,1999
- ΔΕΚ, υπ.139/85, Kempf , Συλλ.1986,σελ. 1741
- ΔΕΚ, υπ. 66/85, Lawrie-Blum, Συλλ.1986,σελ. 2121
- ΔΕΚ, υποθ. 131/85 , Gul, Συλλ. 1986, σελ. 1573
- ΔΕΚ, υποθ. 175/78 , Saunders, Συλλ.1979,σελ. 1129
- ΔΕΚ, υποθ. C-114/97, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλ.1998,1--6717
- ΔΕΚ, υποθ. C-316/85, Mario Christ, Συλλ.1987, σελ.2811
- ΔΕΚ υπόθ. C- 66/85. Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg
- ΔΕΚ υπόθ. C-379/1989
- ΔΕΚ υπόθ. C- 281/98
- ΔΕΚ, υπόθ. C-270/83 (Επ./Γαλλίας) Συλλ.1986,273
- ΔΕΚ, Υπόθ.C- 7/68, *Επιτροπή* κατά *Ιταλίας,* Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 805
- ΔΕΚ, Υπόθ. C- 7/78, *Thompson,* Συλλογή 1978, σ. 681
- ΔΕΚ. Υπόθ C-358/93, *Bordessa κ.λπ.,* Συλλογή 1995, σ. I-361
- ΔΕΚ, Υπόθ. C-318/07, *Persche*, Συλλογή 2009, σ. I-359, σκέψη 29

- ΔΕΚ. Υπόθ. C-159/94, *Επιτροπή* κατά *Γαλλίας,* Συλλογή 1997, σ. I-5815
- ΔΕΚ. Υπόθ. C-155/73, *Sacchi,* Συλλογή 1974, σ. 217.
- ΔΕΚ. Υπόθ. C-393/92, *Almelo* κατά *Energiebedrijf Ijsselmij,* Συλλογή 1994, σ. I-1477
- ΔΕΚ. Υπόθεση 8/74, *Dassonville,* Συλλογή 1974, σ. 411
- ΔΕΚ. Υποθεση 46/76 ,Bauhis , Συλλ. 1977,5
- ΔΕΚ. Υποθεση, 63/74, Estero, Συλλ.1975.281
- ΔΕΚ υποθ. 339/73 (Rewe) Συλλ.1973, 1039
- ΔΕΚ υποθ. 132/78 (Denkavit) Συλλ. 1979, 1923
- ΔΕΚ υποθ 89/76 (Επι/ Ολλανδία) Συλλ. 1977, 1355
- ΔΕΚ απόφ. 4.4.1968, υπόθ. 27/67, *Fink-Frucht,* Συλλ. Νομ. 1965-1968 (ελλ. έκδ.), σ. 747.
- ΔΕΚ απόφ. 11.7.1985, υπόθ. 278/83, *Επιτροπή κατά Ιταλίας,* Συλλ. Νομ. 1985, σ. 2503
- ΔΕΚ απόφ. 27.2.1980, υπόθ. 168/78, *Επιτροπή κατά Γαλλίας,* Συλλ. Νομ. 1980 (ελλ. έκδ.), σ. 181
- ΔΕΚ απόφ. 27.2.1980, υπόθ. 170/78, *Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου,* Συλλ. Νομ. 1980 (έλλ. έκδ.), σ. 207
- ΔΕΚ απόφ. 4.4.1968, υπόθ. 34/67, *Gebrüder Lück,* Συλλ. Νομ. 1965-1968 (ελλ. έκδ.), σ. 763
- ΔΕΚ υποθ. 59/75 (Mangehera) Συλλ.1976, 91
- ΔΕΚ υποθ. 91/78 (Hansen) Συλλ.1979, 935
- ΔΕΚ, Υπόθ. 121/85, Conegate, Συλλογή 1986, σ. 1007
- υπόθεση 34/79, Henn and Darby, Συλλογή 1979/II, σ. 781
- ΔΕΚ, Υπόθ. C-275/92, Schindler, Συλλογή 1994, σ. I-1039
- υπόθεση C-124/97, Laara κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-6067
- ΔΕΚ, Υπόθ. C-244/06, Dynamic Medien, Συλλογή 2008, σ. I-505
- υπόθεση C-434/04, Ahokainen και Leppik, Συλλογή 2006, σ. I-9171
- ΔΕΚ, Υπόθ. 104/75, *De Peijper,* Συλλογή 1976, σ. 613
- ΔΕΚ, Υπόθ. C-235/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1992, σ. I-777
- ΔΕΚ, Υπόθ. 187/80, Merck κατά Stephar, Συλλογή 1981, σ. 2063

- συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-267/95 και C-268/95, Merck κατά Primecrown, Συλλογή 1996, σ. I-6285
- υπόθεση 78/70, Deutsche Grammophon κατά Metro, Συλλογή 1969-1971, σ. 839
- Υπόθ. 302/86, Επιτροπή κατά Δανίας, Συλλογή 1988, σ. 4607
- Υπόθ. C-448/98, Guimont, Συλλογή 2000, σ. I-10663
- ΔΕΚ, Υποθ.263/86(Humble) Συλλ.1988, 5365
- ΔΕΚ, Υποθ. C-157/99 Smits και Peerbooms Συλλ.2001, I-5473
- ΔΕΚ, υποθ. 186/87 (Cowan) Συλλ.1989, 195
- υποθ. 286/82 και 26/83, (Luisi, Carbne) Συλλ. 1984, 377
- ΔΕΚ. υποθ.C- 23/93 (TV 10 SA) Συλλ.1994, 1-4795
- ΔΕΚ, υποθ. C 398/95, (Σύνδεσμος Τουριστικών Γραφείων) Συλλ. 1997, 1-309
- ΔΕΚ, υποθ. C 70/95 (Sodemare) Συλλ. 1-3395
- ΔΕΚ, υποθ. 286/82 και 26/83, (Luisi, Carbne) Συλλ. 1984, 403
- ΔΕΚ, συνεκδικασθείσες υποθ. 358/93, 416/93, Συλλ. 1995, σελ. 361

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Συνθήκης της Ρώμης
- Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ
- Συνθήκη για την ΕΟΚ
- κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 539/2001
- Κανονισμός 1612/68/ΕΟΚ
- Κανονισμός 312/76/ΕΟΚ
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 116/2009, της 18ης Δεκεμβρίου 2008
- Οδηγία 2004/38/ΕΚ της 29ης Απριλίου 2004
- Άρθρο 8 Οδηγία 2004/38/ΕΚ
- Άρθρο 29 Οδηγίας 2004/38/ΕΚ
- Οδηγία 98/84
- Οδηγία, 2006/123, ΕΕ L 376, 27.12.2006
- Οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 1993